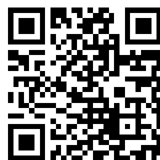
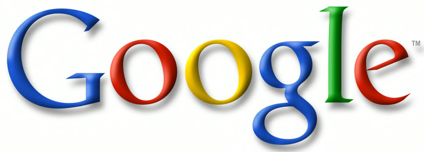




Geete

# Studier
rörande
# Sveriges romantiska medeltidsdiktning.

## I. Eufemia-visorna.

---

**Akademisk Afhandling,**

som med tillstånd af

Vidtberömda Filosofiska Fakulteten i Upsala

**för Filosofiska Gradens vinnande**

till offentlig granskning framställes

af

**KNUT ROBERT GEETE,**
Fil. Kand. af Stockholms Nation,

å Nedre Filosofiska Lärosalen den 26 Maj 1875.

p. v. t. f. m.

**UPSALA 1875.**
Esaias Edquists boktryckeri.


BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Dessa studier öfver Sveriges älsta romantiska litteratur, som äro ämnade att utgöra inledningen till en behandling af Eufemia-visorna i språkligt hänseende, hafva måst inskränkas till att angifva den litteraturhistoriska betydelsen af nämda dikter jämte de förutsättningar, som föregått deras införlifvande med medeltidens svenska vitterhet, samt slutligen att meddela en kortfattad öfversikt af de olika meningarna rörande dessa främmande plantors öfverflyttning i svensk jordmån. Som frågan om Eufemia-visornas öfversättning till nordiskt mål hardt när blifvit, för att tala med C. J. Brandt, »et literært Æresspörgsmaal» mellan Sverige och Norge, hade det varit önskligt, att tiden medgifvit en närmare belysning ock ett mera detaljeradt anförande af olika uppfattningar. Som det nu varit, hafva vi måst åtnöja oss med att fatta saken kort och hoppas på ett framtida tillfälle att vidare undersöka denna högst intressanta fråga. Särskildt hvad beträffar det nyaste uppslaget i saken, dr G. Storms uppsats »Om Eufemia-viserne» (i Tidskrift f. Filologi og Pædagogik 1874), skulle det, om man än icke behöfver frukta, att den lär vinna rätt mången bland dem, som något satt sig in i frågan, varit af intresse att steg för steg följa densamma, för att visa halten af den bevisning, som där förebringas.

Det sätt, hvarpå han gått till väga för att söka åt Norge vindicera den romantiska litteratur, som drottning Eufemia i början af 1300-talet lät öfversätta, sannolikt från utländska original, har dock redan satt mäktigare krafter i rörelse än dem, som stått förf. till buds, och framkallat ett genmäle af den för denna fråga synnerligen intresserade kgl. bibliotekarien m. m. G. E. Klemming, hvars ännu outgifna uppsats till hr Storms bemötande förf. haft lyckan att tillgå, och för hvilket oegennyttiga tillmötesgående jag härmed begagnar tillfället att bringa min uppriktiga tacksamhet, tillika uttalande den förhoppning, att den intresserade allmänheten snart måtte få tillfälle att själf lära känna detta aktstycke.

# 1.

Förutom den på fullt inhemsk grund framsprungna litteratur, som representeras af de gamla svenska lagverken, i hvilka man skönjer de första nationella frukterna af vårt folks odling ock som städse skola utgöra aldrig sinande källor för studiet af vårt fäderneslands älsta förhållanden ock dess enkla, manligt sköna språk, träder oss redan tidigt till mötes en annan art af litterär produktion, hvars alster, närmast föranledda genom inflytande från främmande folks kultur, men dock i form ock uppfattning visande ett afgjordt nordiskt skaplynne, med en öfvervägande lyrisk eller episk grundstämning för oss upprulla taflor af visserligen naiv, men dock hög ock tilltalande skönhet. För den, som i språkligt intresse studerar dessa äldre produkter af vårt lands andliga utveckling, skola de i vissa fall vara af större betydelse än till ock med de gamla lagverken, enär man utan tvifvel i de förra finner ett trognare uttryck af tidens talspråk än det visserligen renare ock af främmande element mera obemängda fackspråk, som synes hafva kommit till användning i de senare ock som utan tvifvel framställer språket i en äfven i förhållande till affattningstiden mera fornartad gestalt. Denna sålunda uppkomna vitterhet torde lätteligen kunna förklaras ur

det behof af produktiv verksamhet, som hvarje lifskraftigt folk i ett fritt samhälle med nödvändighet erfar. Men härtill kommer därjämte en annan viktig omständighet, nämligen de nordiska folkens allt ifrån deras ursprung inneboende böjelse för poesi, grundad på en för alla germaniska folk gemensam stämning i lynnet ock hvaraf vi äga de vackraste vittnesbörd i de samlingar af folkvisor, som tid efter annan framträdt, visserligen i en jämförelsevis ungdomlig dräkt, men icke dess mindre delvis ledande sina anor till baka till den bortom de historiska urkunderna liggande tid, då sång ock poesi voro lifvets högsta glädjeämnen ock deras utöfvare mer än andra voro välkomna gäster i hof ock hydda. Hyllade af höga ock låga sjöngo skalderna sina kväden för furstar ock krigare för att sedan låta dem spridas i vida kretsar ock slutligen, då de högre klasserna funnit andra fantasien mera fängslande ämnen för sin åhåga, så godt som uteslutande blifva det egentliga folkets egendom, ur hvars mun man ock i senare tider upptecknat dem. Till denna ursprungliga böjelse för vitterlek tillkom snart nog en inverkan af de allmänt europeiska kulturströmmar, som allt ifrån korstågens tid mäktigt gjorde sig gällande hos Europas öfriga folk ock framträdde i böjelsen att förhärliga det då på sin höjdpunkt varande riddarlifvet med dess underbara äfventyr ock faror, dess dyrkan af kvinnan ock strid mot kristendomens fiender. För att skaffa hela riddar-idén gamla anor, gick man till baka till forntiden ock sagan ock uppsökte där sådana hjältar som *Karl d. Store*, *Artus* ock hans kämpar *Parcival*, *Tristan*, *Ivan* m. fl. ock med dessa till medelpunkt skapades en litteratur, som, omhuldad af den äfventyrlystna allmänheten, vann insteg i nästan alla europeiska

land ock under medeltiden, om vi bortse ifrån den andliga litteraturen, blef så godt som allena herskande. I förbigående kan anmärkas, att ett andligt element stundom spelade in, i ty att den religiösa hänförelsen ofta var underlaget i dessa riddardikter ock öfvervägande i dem, som hörde till Gral-sagans krets. Tack vare de nordiska rikenas andliga förbindelse med flere af Europas land — en förbindelse, som i afseende på Sverige därjämte visar sig i öfversättandet af en god del af den mera framstående kyrkliga ock andliga litteraturen till vårt modersmål — hafva äfven åtskilliga af de i det öfriga Europa så högt skattade alstren af den episka riddarpoesien blifvit omklädda i svensk dräkt, stundom på ett i förhållande till originalen tämligen självständigt ock i någon mån efter nordiska förhållanden lämpadt sätt, men dock alltid med bibehållande af det ursprungliga arbetets anda ock lynne.

De s. k. *Eufemia-visorna*, innehållande *Ivan*, *Härtig Fredrik*, *Flores ock Blanzeflor*, utgöra en samling af dylika till svenskt mål öfverförda alster af medeltidens romantiska poesi. Man har länge förbisett dessa utländska dikters betydelse, i det man ej velat tillerkänna dem något historiskt eller ästetiskt värde. Man har kallat dem "uttänjda, utan smak ock intresse" (Nyerup). Sant är väl, att de, såsom uppkomna under ett varmare luftstreck ock under för vårt land till en del främmande förhållanden, innehålla mycket, som ej varit öfverensstämmande med sederna ock åskådningssättet i Norden, väl har ofta en god del af den ursprungliga doft, som tillhörde originalet, vid öfverförandet till ett tungomål, som i mjukhet ock välljud stod vida efter de sydländska språken, bortdunstat. Men dessa dikter skola dock

alltid, oafsedt det stora intresse de erbjuda språkforskaren, vara af betydelse såsom innehållande ett stycke kulturhistoria från Sveriges äldre medeltid. Vi må ej begära att därstädes finna skildringar af den förfining, som våra dagars diktare förstå att skänka. Litteraturen har haft sin barndom liksom mänskligheten. Därför finna vi ock här såsom ett genomgående drag en viss barnslig ock trohjärtad enkelhet, som dock ej saknar sitt behag. Därför kunna vi ock förstå, huru en mängd skildringar, som i våra dagar näppeligen skulle kunna föredragas utan att stöta, på sin tid med nöje åhördes vid hofvet af drottningen ock hela hennes skara af damer, hvilka med den tidens renhet i sinnet säkerligen ej sårades af dikternas oskyldiga uppriktighet. Om också ej direkt, kunna vi dock här få en föreställning om riddarlifvet ock sederna äfven hos oss, alldenstund man vid jämförelse med de utländska behandlingarne finner, att den svenske öfversättaren mer än en gång gjort sin rätt till friare behandling gällande. I enskilda delar förete Eufemia-visorna mycken likhet i språkbehandlingen med älsta Rimkrönikan, hvilket i någon mån torde gälla såsom bevis på deras ungefärliga samtidighet till affattning. Ifrågavarande rimkrönika är enligt inre bevis [1] författad vid

[1] Såsom sådana anser *Lagerbring* (Svea Rikes Historia, d. III s. 867) den omständighet, att ”där talas intet om Skånes lösen ock konung Magnus berömmes”. Bland andra bevis torde böra nämnas, att krönikans författare med afseende på händelser, som inträffade c. 1278, yttrar sig sålunda:

”Liffwa nw nokre men thz mwna,
tha swär jak ey fore at the ere graa.”

(v. 1007 f. i den af Sv. Fskr. sällskapet ombesörjda upplaga), hvilket väl stämmer med antagandet om 1320 såsom året för nedskrifvandet. Författaren tillhörde med all säkerhet härtig Eriks följe ock bevistade bröllopshögtidligheterna vid nämde

eller strax efter år 1320, enligt några författares förmodan af samma person, som öfversatt Eufemiavisorna.

Hvad som varit bestämmande för valet af just de tre nämda dikterna ibland den ofantliga massa af riddarpoemer, mellan hvilka man vid tiden för öfversättningen hade att välja, är numera ej godt att afgöra, synnerligen som ej alla tyckas vara valda bland blomman af den ridderliga epiken. Blott med afseende på dikten Flores och Blanzeflor, den till tiden sista, skola vi tillåta oss en gissning. Det synes ej oantagligt, att denna dikt, där kärlek ock trohet i sin renaste gestalt på ett i hög grad älskvärdt sätt skildras ock där de båda älskande efter många vedervärdigheter ock hinder slutligen efter långa irrfärder ock lång skilsmässa åter föras i hvarandras armar, syftar på förhållandet mellan härtig Erik ock prinsessan Ingeborg, hvilkas återförening efter tider af söndring ock sorg modren Eufemia, i glad hänförelse öfver uppfyllandet af sin älsklingsplan, ville fira genom att låta öfversätta denna dikt. Vi skola längre ned få tillfälle att återkomma härtill.

---

## 2.

Innan vi öfvergå till skildringen af de olika åsikter, som uttalats med afseende på tiden ock sättet för

---

härtigs giftermål med prinsessan Ingeborg, såsom ses af v. 3533 ff., där han på tal om den präktiga festsal, som härtigen lät uppföra, yttrar:

"swa wiit jak haffuer om landen farit
jak saa än aldrigh annan slik,
swa var han stoor ok höwelik."

Jfr. vidare *Scriptores Rerum Suec.* tom. I, sect. 2, s. 1 o. f.

Eufemia-visornas försvenskning, torde det ej anses otjänligt att först något dröja vid uppkomsten af den litteratur, som utgör innehållet i dessa dikter, ock vid det i medeltidens poesi karakteristiska element, som fått namn af *romantik*, enär man i detsamma skönjer ett tydligt inflytande af de nordiska folkens världsuppfattning. Dessa stammars utbredda härfärder ock tidigt i andra land organiserade samhällen gåfvo dem tillfälle att göra Europa bekant med en hittils okänd värld, liksom öfver hufvud de germaniska folkvandringarne vid medeltidens början helt och hållet omskapade Europas gestalt både i inre ock yttre afseende. Genom nämda frändskap i flere afseenden var ock en af de omständigheter gifven, som innebära skälet, hvarför de nordiska folken skyndade att tillegna sig ej blott denna tids litteratur utan ock den medeltidens allmänna anda, som man återfinner i hela vår medeltids vitterhet ock författarskap. Ty att dessa genom inflytande från södern blifvit hvad de voro, torde numera ingen neka, om ock vår nationalkänsla däraf skulle finna sig i någon mån lidande. Väl må man erkänna, att den form, hvari den romantiska diktningens alster så att säga återvände till norden, till en stor del bestämts af element, som voro för den tidens lif i Norden mer eller mindre främmande, men detta minskar dock ej deras betydelse för vår odling.

Med katolicismens befästande ock den lifskraftiga ande, som, betingad af nya folks framträdande, började blåsa öfver Europa ock nedbryta de sista spillrorna af den gamla klassiska världens redan murknade former, inträdde ock en allmän omgestaltning i sederna, en ny riktning i det offentliga ock enskilda lifvet. Denna nya civilisation, som betecknar medeltiden i förhållande till

den klassiska tiden, medförde ock andra behof i litterärt hänseende än dem, hvarmed man åtnöjt sig under föregående tider. Den innerlighet i känslan, den böjelse för det subjektiva, den vördnad för kvinnan, hvilka, väckta till lif genom kristendomen, fingo ytterligare näring genom den världsåskådning, som utbreddes med de germaniska nationaliteter, hvilka från medeltidens första dagar inträdde såsom ett nytt moment i världshistorien, allt detta i förening med det uppblomstrande riddarlifvet, dess faror ock tjusningar, bidrog att gifva en helt ny riktning, en helt ny färg åt tidens diktning. Men ej nog därmed, att medeltiden införde nya ämnen ock nya handlande personer inom poesiens krets, hon använde äfven ett helt nytt sätt att utsmycka sina alster. I riddarpoesien, som är tidens mäst karakteristiska produkt, rör sig skalden nästan lika mycket med jättar, drakar, dvärgar, förtrollade vapen ock borgar, underbara ringar o. d. som med lefvande varelser af kött ock blod, ock deras betydelse är ingalunda blott att förhöja taflans verkan, utan de ingripa ofta äfven i handlingens gång ock bidraga till dess upplösning. Detta sätt att utstyra verkligheten med en mängd element ur fantasiens ock sagans värld, hvarigenom man i medeltidens poesi skapat så att säga ett stående maskineri, hvilket betraktades såsom en nödvändig beståndsdel däraf, har erhållit namn af *romantisk* diktning ock dess ursprung har man sökt på olika sätt förklara. Tvifvels utan samverkade därtill en mängd omständigheter ock man gör orätt i att vilja tillägga någon särskild af dessa hela fröet till den blifvande utvecklingen. Imellertid hafva framstående forskare försökt något sådant, i det de härledt romantikens ursprung än från de nordiska skaldernas dikter, än från arabernas

fantastiska skapelser, än från den gamla keltiska poesien, som utvecklades hos Bretagnes invånare. Andra åter finnas, som, med förbiseende af den nya tidsandans grundskiljaktighet, ansett henne vara en naturlig utveckling af de gamla klassiska skaldernas poetiska berättelser [1]. Den om samlandet af de gamla engelska folkballaderna så förtjänte biskop *Percy* [2] har sökt härleda den romantiska diktningens ursprung från Norden med följande bevisning. De nordiska skalderna, som allt ifrån begynnelsen omhuldades af de högt uppsatte, gjorde till sin hufvudsakliga uppgift att underhålla ock sprida nöje, i synnerhet sedan historieskrifningen börjat öfvergå i de lärdes händer, hvilka affattade tidens händelser på prosa. Det var då naturligt, att man med fantasiens hjälp tog sin tillflykt tlll underbara händelser, som på mängden utöfvade den största dragningskraften, ock därvid sparades ej på jättar, troll, strider med drakar ock andra odjur, hvarom Nordens äldre romantiska litteratur, i sin renaste form bibehållen på Island, bär nogsamt vittnesbörd. Såsom något utmärkande för Nordens folk från älsta tid — ock äfven detta utgör en viktig beståndsdel i romantikens diktning — finner man en i hög grad ridderlig ande ock utpräglad lust för äfventyr samt vördnad för det svagare könet såsom fullt utbildade egenskaper långt före korstågens tid samt riddarväsendets inrättande. Dessa Nordens idéer och föreställningar öfverfördes genom de skalder, som beledsagade *Rollo* på hans vikingståg, till Normandiet ock utbildades där i poetisk

[1] Se i afseende härpå *John Dunlops* Geschichte der Prosadichtungen, aus dem Englischen übertragen von Prof. Felix Liebrecht. Berlin 1851, ss. 50—62.

[2] Reliques of ancient english poetry. 1765 v. III.

form af de minstreler, som öfvertogo skaldernas traditioner, hvarvid de dock småningom utbytte sina hedna förfäder mot kristna hjältar, dem de utsmyckade med alla sagans hjälpmedel. Denna för Europa nya romantiska värld utbredde sig allt mer till det öfriga Nordfrankrike ock öfvergick därifrån i det 11:te årh. till Britannien genom den normandiska inkräktarskara, som dit öfverfördes af *Wilhelm Eröfraren*. I likhet med Percy hafva äfven andre litteraturhistorici tillskrifvit normanderna ett öfvervägande inflytande på medeltidens anda ock litteratur, hvaribland vi särskildt vilja framhålla *Sismondi* (De la littérature du Midi de l'Europe).

Man har dock ej allmänt delat denna uppfattning af nordmännens betydelse i fråga om den romantiska medeltidsdiktningens uppkomst. Arabernas rätt till anspråk därpå har äfven blifvit förfäktad, bland andra med synnerlig värma af *Warton* [1]. Framhållande det orimliga i en före hans tid vanlig åsikt, att den arabiska fantasiens under först genom korstågen blifvit kända i Europa, erkänner Warton, att dessa viktiga händelser i någon mån bidragit till utbredande af den arabiska poesien, men betonar tillika därvid, att denna redan långt förut var känd i Europa genom samfärdsel med de araber, som allt ifrån början af 8:de årh. varit bofasta i Spanien. De glänsande skildringar, som den arabiska poesien skänkte litteraturen, mottogos med ifver ock utbredde sig tämligen snart till Frankrike förmedelst de lifliga förbindelser, som underhöllos mellan detta lands sjöstäder i söder ock Spanien. InomFrankrike lära de arabiska dikterna funnit sina varmaste beundrare i Bretagne, där

[1] History of english poetry. 1824 d. I.

de ock vunno sin utbildning, för att därifrån, öfversatta till latin ock franska, öfvergå till det öfriga Frankrike ock England. Geoffreys (Gallfredi) latinska krönika anses af honom bestå helt ock hållet af arabiska dikter.

Så till vida söker Warton sammanjämka dessa båda nämda teorier, den nordiska ock arabiska, att han, fasthållande sin mening om ett orientaliskt ursprung, härleder äfven de nordiska fablernas fantastiska innehåll ur en orientalisk källa, till grund hvarför han påpekar den invandring, som till följd af Pompeji framträngande i Asien under Odin ägde rum till Skandinavien; ett försök, som dock förefaller mindre lyckligt, då man besinnar dessa tvänne folkstammars ursprung ock väsentligen skiljaktiga kultur. Därtill kommer, att man ingalunda är ense om sammanhanget med denna odinska invandringsteori, hvilken många lärde anse såsom en blott dikt till rättfärdigande af hatet mellan goter ock romare, närmast jämförlig med myten om Aeneas ock Dido såsom representerande Roms ock Kartagos inbördes fientlighet.

Lika litet som man uteslutande vågar tillskrifva vare sig de nordiska eller arabiska folkens inflytande skapandet af det romantiska elementet i medeltidens lif ock diktning, lika litet kan man ge dem rätt, som i denna tids vitterhet blott vilja se en fortsättning af de klassiska skaldernas verk, låt vara att dessa ofta fått tjäna såsom förebilder ock nödgats släppa till ämnen, hvilka dock, väl att märka, aldrig undgått att röna inflytande af den i medeltidens litteratur omisskänliga anda ock uppfattning, som måste anses främmande för den klassiska tiden. Man har förledd af begäret att i all utveckling se ett organiskt sammanhang med det föregå-

ende, förbisett, att världshistoriska händelser stundom inträffa, som afskära just detta sammanhang, hvarpå ju ett talande exempel föreligger i de barbariska folkens upplösande ingrepp i den romerska världens lif. Med hänsyn till romantiken har man sålunda sökt visa, det hon ingalunda vore ny till begreppet, alldenstund man trott sig finna hennes frö redan under den klassiska diktningens tid. Enligt denna åsikt, till hvilken äfven vår store Tegnér i någon mån synes ansluta sig ("Om det romantiska i grekiska poesien". Fragment), förete både den romerska ock ännu mer den grekiska poesien drag, hvilka nödvändigt måste karakteriseras såsom romantitiska. En uppfattning af kvinnan, närmande sig den först med kristendomen ock katolicismen gällande, finna vi i det sätt, hvarpå Homeros tecknat flere af antikens härliga gestalter, sådana som Andromake, Penelope, Antigone. Både Homeros, Pindaros ock framför allt Hesiodos (i Teogonien) hafva gifvit oss skildringar, hvilkas romantiska färg är alldeles omisskänlig, ej blott i afseende på anläggning utan äfven i sättet för framställningen. Också måste erkännas, att den grekiska mytologien ock hjältevärlden innehöllo ämnen i hög grad närmande sig både den arabiska ock nordiska sagans skapelser. Vi finna redan i Homeri förtrollande Circe, den efter äfventyr kringströfvande Herakles, Polyfem, de himlastormande Titanerne, den med trolldrycker sysslande Hekate, Jason, Perseus, Akilles m. fl. de första urtyperna till romantikens trollkvinnor, den tappre Rolands bedrifter, kämpar i strid med jättar, hafsvidunder, drakar o. dyl. Det visar sig äfven, att man ganska tidigt i medeltidens diktning upptagit ämnen från den klassiska litteraturen. Redan i 13:de årh. framträdde romantiska

behandlingar af trojanska kriget, ock den grekiska världens hjältar, såsom Jason, Herakles, Alexander, lefde upp i modern dräkt vid sidan af Amadis ock Lancelot. Om man ock erkänner sanningen häraf, torde dock därmed ej vara bevisadt, att medeltidens romantiska diktning såsom sådan direkt utsprungit ur den klassiska diktningen. "Känslan för romantisk skönhet", säger Tegnér i anförda uppsats [1], "är äfven så naturlig som för den plastiska, ock härigenom äro elementerna, såväl till den romantiska, som till den plastiska poesien, gifna hos alla nationer." Därigenom förklaras ock möjligheten af en romantisk poesi hos inder ock perser lika väl som hos de klassiska folken, men denna torde dock vara af något annan beskaffenhet än den af kristendomen ock dess nya världsåsikt påverkade medeltidspoesi, som fått namn af romantisk. Begreppet "romantisk" är för hela den ifrågavarande arten af medeltidsdiktning karakteristiskt, hvilket väl ej kan sägas om de nämda landens poesi öfver hufvud taget, där snarast episoder af romantisk färg förekomma inom en ram af helt annan grundton. Därmed förnekas ingalunda, att ju både Orientens ock Greklands samt Roms inflytande på medeltidens diktning varit stort, så vidt därmed förstås, att de gifvit rikliga ämnen till behandling (såsom ock redan framhållits), men dessa ämnen hafva dock dess förinnan undergått en väsentlig omdaning ock passerat ett medium, som gjort dem bildbara för medeltidens diktande fantasi ock njutbara för dess diktälskande allmänhet.

Det s. k. romantiska i medeltidens åskådningssätt blir sålunda ej genom nämda inflytande förklaradt.

---

[1] Efterlemnade skrifter. Ny följd, d. III, s. 196.

Klyftan mellan den klassiska, objektiva världen ock den kristna, subjektiva, hvilka i det mästa stå i skarp strid med hvarandra, var för djup för att väsentligt sammanhang dem imellan skulle vara möjligt.

Af hvad redan anförts visar sig nogsamt, att både araber, nordbor ock den klassiska forntiden tillskjutit hvar sitt bidrag till danande af den egendomliga riktning, som under medeltiden gjorde sig i litteraturen gällande. Den dunkla nordiska fabelvärlden med sina älfvor ock troll, sin af lokalförhållandena framkallade djupa naturstämning har utan tvifvel i förening med arabens praktfulla glänsande fiktioner, hans orientaliska böjelse för det fantastiskt sagoartade, som ur ödemarken framtrollar palats, glimrande af gull ock ädla stenar, skapat det poetiska maskineri, som är så karakteristiskt för medeltidens poesi.

Helt visst skulle det dock vittna om kortsynthet att vilja tillskrifva ensamt dessa inflytelser hela uppkomsten af den egendomliga andan i nämda tids produktion. De hafva blott, vi upprepa det, skapat romantikens stående prydnader, men kunna ej anses såsom grunden till hennes väsen. Därvid ingrepo långt viktigare omständigheter. Vi vilja, att börja med, påminna om det omslag, som katolicismen med sina nya läror vållade i de gängse föreställningarne, det inflytande presterskapet, på den tiden lärdomens ock vitterhetens snart sagdt ende målsmän, allt ifrån den nya kultens första dagar utöfvade på folket, därvid bearbetande detta för kyrkans intressen, huruledes genom de nya lärorna naturens fordringar kommo i skarp strid med den kristliga moralens dogmer ock uppkallade individen till kamp mot de förra. Följden af denna sträfvan att frigöra

sig från det jordiska framträder i en längtansfull otillfredsställdhet med det närvarande, som fick ökad näring genom känslan af det tryck, hvilket feodalväsendet pålade mänskligheten. Af stort inflytande voro ock de nya väckelser till mandom ock krigiska bedrifter, som korstågen ock de nyinrättade riddarordnarne medförde, den alltmer framträdande dyrkan af kvinnan, hvilken var en följd af den nya ställning, som på grund af kristendomens anda anvisades henne ock hvilken ständigt underhölls genom de unge ädlingarnes uppfostran vid främmande hof ock i skötet af fräjdade borgherrars familjer. Också finner man under medeltiden kärleken oftast vara driffjädern till handlingar af mod ock uppoffring, understödd af den böjelse för äfventyr ock utmärkelse, som genom en ständig beröring med kyrkans fiender hölls vid lif. På ett träffande sätt karakteriserar *Scherr* [1] grundstämningen i medeltidens lif med dessa ord: "det romantiska kärleksidealet var den sol, som brakte medeltidslifvets sociala blomma, riddarväsendet, till full utveckling. Kärleken (den religiösa ock den värdsliga) är romantikens själ, riddarväsendet dess kropp."

Denna romantiska medeltidsdiktning, hvars framträdande betecknar ett helt nytt skede i litteraturens historia, hade sitt ursprung i Frankrike ock uppspirade där inom tvänne från hvarandra alldeles skilda områden, hvartdera med sin självständiga uppkomst ock utveckling. Under det å ena sidan redan i slutet af 11:te årh., genom starkt inflytande från de i Spanien sedan mer än 300 år till baka bofasta araberna, en yppig kärlekslyrik utbildade sig i det sydliga Frankrike, hvars

[1] Allgemeine Geschichte der Litteratur, 4:te Aufl. S. 159.

trubadurer täflade att besjunga sina herskarinnor i konstfulla strofer vid de s. k. cours d'amour, uppstod i norra Frankrike en självständig diktart af episkt innehåll, i sin fulländade form räknande sin tillvaro från senare hälften af 12:te årh. De nordfranska trouvèrerna ock minstrelerna fingo ämnena till sina dikter närmast från Bretagne. Där hade nämligen en rik litterär skatt bärgats undan stormarne genom den skara af frihetsälskande britter, som tidigt flyktat ifrån sitt gamla fädernesland på andra sidan Kanalen omkring hundra år efter den saksiska invandringen, hvilken skall hafva inträffat vid midten af 400-talet. Om än sålunda Bretagne måste erkännas hafva spelat en framstående roll i fråga om materialet för den romantiska diktningen, kan man väl ändock ej med fog anse detta lilla afskilda land med dess keltiska befolkning för romantikens vagga, hvilket dock några lärde (såsom *San Marte*, *Leyden*) velat.

Det är af vikt att ihågkomma, att vid tiden för denna nyfödda poesis framträdande samma språk herskade i norra Frankrike ock England, i hvilket sistnämda land genom normandernas eröfring en af franska idiomets mäst utbildade munarter vunnit insteg. Härigenom förklaras den lifliga växelverkan i litterärt hänseende, som ägde rum imellan de bägge landen. Den rikhaltiga keltiska litteratur, som hade sitt urhem i Wales ock funnit sin vidare utveckling hos Armoricas invånare, samlades så småningom ock sammanfördes slutligen i en latinsk prosakrönika af Geoffrey of Monmouth omkring 1140. Ur denna krönika hämtade den följande tidens skriftställare i England ock Frankrike ämnena till sina rimmade romaner, hvilka de affattade på sitt gemensamma modersmål franskan. Den förnämste af dessa var *Robert* (en-

ligt andra Richard) *Wace*, hos hvilken världen står i skuld för de veterligen älsta rimmade romaner: Roman de Brut ock Roman de Rou (den senare en fabelaktig quasihistoria om de normandiske härtigarne ända ifrån Rollo) ock hvilken därigenom gjorde början till den frodiga litteratur, som, tillhörande den bretoniska sagokretsen, under medeltiden öfversvämmade Europa med romantiska dikter om Artus ock hans riddare af Runda bordet. Till denna grupp sluta sig ock tvänne af Eufemia-visorna, nämligen *Ivan Lejonriddaren* ock *Härtig Fredrik af Normandie*, båda kämpar tillhörande den ryktbara Taffelrunden.

Utom dessa ämnen har äfven en rik romantisk litteratur grupperat sig omkring Karl den store ock hans paladiner såsom typer för medeltidens ädla ridderskap. Till denna sagokrets sluter sig, ehuru helt lösligt, den tredje af Eufemia-dikterna: *Flores ock Blanzeflor*, enär Karl den stores moder Berta uppgifves såsom en dotter af diktens hjälte ock hjältinna.

Om vi till sist, upprepande hvad som förut framhållits, erinra om den roll, den grekiska ock romerska antikens hjältar spelat såsom ämnen i dessa medeltidsdikter, torde vi hafva tillräckligt angifvit, hvarest den nya riktningen i poesien fann sitt första ock kraftigaste uttryck äfvensom hvarifrån hon tog sitt innehåll.

Vi vilja nu se till, hvilka vägar denna romantiska litteratur tagit till de nordiska landen ock de förutsättningar af en högre bildning, som därvid måste göras, för att sedan något närmare skärskåda de produkter af denna medeltidens litterära riktning, som hos oss vunnit burskap under namn af *Eufemia-visorna.*

---

## 3.

Vi finna sålunda med 13:de årh. den romantiska epiken i full blomstring uti Frankrike, därstädes ägande sin kraftiga näring uti tidens lif ock seder. Den fastare sammanslutning mellan lärdomens idkare, som vid denna tid började åvägabringas i Södern genom inrättandet af universitet, kunde ej annat än gagneligt inverka på den litterära produktionen ock i formelt hänseende befrämja den gängse smaken. Det var ock genom dessa bildningens högskolor som vetandet allmängjordes ock sträckte sina verkningar äfven till fjärran liggande trakter. Det var nämligen hufvudsakligen vid Paris universitet ock gymnasier som vetgirige män från de mäst skilda land inhämtade de första lärorna af den nyväckta allmänt europeiska kulturen ock det var äfven här som den skandinaviska Nordens bildningssökande män tillegnade sig det vetande, som de sedan omplanterade i sitt eget lands jordmån. Det är då af vikt att tillse, huruledes den sydeuropeiska konstpoesien öfverflyttades till nordiskt område ock hvilka vägar hon tog för att dit sprida sina alster. Vi fästa oss därvid hufvudsakligen vid frukterna af riddarpoesien, denna skaldeart, som utsprungit ur "chevaleriet fostradt af kristendomen", alldenstund detta egentligen är föremålet för närvarande afhandling.

Sagolitteraturen har i Norden gamla anor ock hade därstädes tidigt vunnit en sådan utbildning, att intet land torde kunna uppträda såsom medtäflare. Den borgerliga frihet, som redan före 10:de årh. hade sitt hem på Island, kunde ej annat än uppamma ett kraftigt släkte,

hvars medlemmar i brist på yttre fiender tillbrakte sin tid i strider med hvarandra, i härfärder ock äfventyrliga resor, hvarigenom mångens lefnadshistoria gaf ett tacksamt ämne åt skalderna, de där i sina formfulländade dikter ock sagor förevigade öns hjältar ock hugstore män. Redan före 1200:talets början finna vi en hel litteratur af sådana sagor, behandlande enskildes ock hela familjers öden. De uppgifvas hos *P. E. Müller*[1] till ej mindre än omkring 20 stycken, de flesta af betydligt omfång, alla utgörande märkliga aktstycken till belysande af den nordiska, vi må väl säga den germaniska forntidens lif, statsförfattning, religion, seder ock åskådningssätt. Desse isländske skalders ock sagodiktares inflytande sträckte sig snart äfven utom den lilla fristatens landamären. Det anseende, hvari skalder från älsta tider stått hos de nordiska folken, blef i ännu högre grad den isländske tilldeladt, beroende på den högre grad af fulländning, hvartill skaldskapet på nämda ö hunnit. Han blef tidigt en firad gäst vid nordmannahofven ock tack vare den heder ock uppmuntran, man egnade hans konst, hafva vi ännu i dag alster af denna nordiska diktning, som ej lätteligen torde öfverträffas. Men ehuru visst ej ämnen tröto inom den nordiska världen, utöfvade likväl förbindelserna med Söderns land ock de nya ämnen, som därmed infördes inom skaldens krets, en mäktig lockelse ock vi finna redan tidigt en sagolitteratur med främmande, utifrån lånadt innehåll, löpa vid sidan af den inhemska. Så vidt man vet, är det först med *Håkon Sverresons*[2] (1202—1204) ock ännu mer

[1] Sagabibliotek. Kbhvn 1817—20.

[2] Denne konung har själf uppträdt såsom öfversättare.

*Håkon den gamles* (1217—1263) dagar som Norge, ock medelbart därigenom den öfriga Norden, kommit i en lifligare *litterär* förbindelse med Europas öfriga land, särskildt med Frankrike. Sant är, att Danmark redan under Valdemar I (1157—1182) knutit förbindelser med Frankrike, men dessa torde dock ej varit af synnerlig betydelse för Sveriges litterära gemenskap med sistnämda land, hvarför vi här ej behöfva mer än i förbigående fästa oss vid desamma.

Håkon Håkonson, med tillnamnet den gamle, var en personlighet, som själf åtnjöt stort anseende för lärdom vid de flesta Europas hof ock hade direkta förbindelser med dem. Det är närmast denne konung Norden har att tacka för sin fredliga samfärdsel med Europa under därpå följande tider, hvarigenom dess folk kommo att blifva delaktiga af de europeiska kulturströmningar, som vid denna tid mäktigt gjorde sig gällande i Södern ock som i än högre grad utöfvade sitt inflytande under hans afkomling i andra led, Håkon Magnusson. Under dennes regering (1299—1319) tog studiet af Frankrikes rätts- ock statsförhållanden ökad fart, ock vi finna många af de sedan så ryktbara personer, som bistodo Håkon vid genomförandet af hans förändringar till konungamaktens utvidgande ock de stores kufvande, hafva gjort sina studier i Frankrike, i synnerhet i Paris ock Orléans [1]. Ja, Håkon själf tog Frankrikes med honom samtidige regent Filip d. sköne till sitt mönster, då han företog sig att till betryggande ock stärkande af sin egen makt inskränka stormännens välde ock höja borgarklassen. Det sätt, hvarpå han härvid

[1] *Munch.* Det Norske Folks Historie d. IV, 2, s. 474.

förfor, var just detsamma, som hans store förebild använde, i det han vid sig fäste personer utan rang, utmärkta genom duglighet ock kunskaper. Vi veta af historien, huruledes han, med regeringsmaktens centralisering till ögonmärke, afskaffade den ärftliga händermannaklassen, som under föregående tider varit källan till så många inbördes stridigheter, ock i dess ställe skapade omkring sig ett lysande ridderskap, hvars värdighet uteslöt all tanke på ärftlighet ock knöt innehafvaren nära vid furstens person [1], allt ägande sin motsvarighet i Frankrike vid denna tid.

För att förstå den grundliga kännedom om de franska politiska ock sociala förhållandena, som sålunda röjer sig i k. Håkons inrättningar ock hvaraf hela statsskicket i hans tid bar spår [2], måste man förutsätta en både långvarig ock trägen beröring mellan de nämda landen. Man vet också, att sedan någon tid till baka en mängd nordbor, ej blott norrmän utan äfven svenskar ock danskar, besökt Paris, ett bland Europas älsta universitet, ock där sysselsatt sig med studier före den tid, då inrättandet af tyska universitet — hvaraf det första anlades i Prag år 1348 — gjorde vägen till inhämtande af boklig lärdom lättare. Att Danmark på grund af sitt läge tidigast bland Nordens land skulle träda i beröring med kontinentens kulturland, är helt naturligt ock vi finna litterära förbindelser mellan nämda land ock Frankrike redan under 1100:talet, i det en mängd, mäst förnäma danskar då i Frankrike studerade teologi ock där egnade sig åt det klerikala lifvet. Un-

---

[1] *Munch* anf. arb. s. 473 o. f.

[2] Hvarom se *Munch* anf. arb. s. 474—493.

der Valdemar den store var samfärdseln synnerligen liflig ock därtill slöto sig politiska förbindelser, då k. Filip August äktade en dansk prinsessa. Denna omständighet blef af stor betydelse för Norden, enär biskop Eskil i Lund, hvilken i egenskap af danske konungens underhandlare i denna angelägenhet gjorde täta resor till Frankrike, för hvarje gång därifrån till sitt hemland medförde en ofantlig mängd munkar af olika ordnar, hvilka sedan kraftigt bidrogo till att bland de andlige väcka ock befordra den bildning, som i första hand tog sin näring ur kyrkans sköte, men äfven befattade sig med världsliga ämnen [1]. Om än Danmark sålunda redan under senare hälften af 12:te årh. kan anses hafva kommit i en gagnelig litterär förbindelse med Södern, så torde dock detta först något senare hafva varit fallet med båda de öfriga Skandinaviens land.

Det har redan blifvit visadt, hurusom Håkon den gamle i Norge, sedan han efter befästandet af sin makt inom landet fått lugn ock ro, förstod att sätta sig i förbindelse med främmande hof ock där göra bekantskap med den då herskande litteraturen. Dock var detta ej första gången som Norden trädde i förbindelse med Söderns ridderlighet i handling ock dikt, ty denna synes hafva begynt redan med de tyska ock engelska missionärer, som därstädes predikade den kristna läran ock sannolikt äfven medförde berättelser ock dikter om Karl den store ock Artus. ”De tyske missionärerne”, säger Wieselgren [2], ”kunde själfve anses bildade af Karl d.

[1] Se Histoire littéraire de la France, commencée par des religieux bénédictins et continuée par des membres de l'Institut. Paris 1773—, t. XVI, s. 461.

[2] Sveriges Sköna Litteratur, d. II, s. 483,

store, de senares (de engelske missionärernes) bröder hade måhända sjungit själfve Artus sagominnen bland britanniske hedningar".

Tack vare de insikter, som vetgirige män utomlands förvärfvat i de europeiska språken, blefvo flere alster af medeltidens litteratur redan under nämde Håkons tid öfverförda till norskt mål eller kanske till den från det samma då för tiden föga skiljaktiga isländska munarten. Detta nämnes uttryckligen om Saga af Tristram ok Isodd, Elis saga, Ivents saga, Möttuls saga ock Strengleikar ock var sannolikt fallet med flere såsom Parcevals saga ock Erex saga, ehuru noggranna uppgifter saknas. Enligt några författare, hvaribland *Wieselgren* ock *Brandt*, är detta den väg, hvarpå medeltidens främmande romantiska diktning funnit inträde i den svenska litteraturen, i det dessa norska prosaberättelser ansetts ligga till grund för de senare rimmade bearbetningar, som under namn af Eufemia-visor framträdde i svensk dräkt. Man har därvid ansett, att de utländska originalen alls ingen roll spelat, ock helt kategoriskt förklarat de i de svenska dikterna befintliga uppgifter härom för ogrundade. Rörande denna fråga skall vidlyftigare talas längre ned. Här gäller närmast att visa, hvilken del nordborne ock särskildt våra landsmän togo uti det friska andliga lif, som allt från medlet af 13:de årh. rörde sig vid Frankrikes universitet, på det man däraf må kunna göra sig en föreställning om bildniningens tillstånd i Sverige vid början af 1300:talet ock om möjligheten af omedelbara öfversättningar från utländska original till vårt modersmål. En sådan undersökning torde ock vara af något inflytande på frågan om Eufemia-visornas närmaste källor, alldenstund man verk-

ligen från vissa håll sett tvifvelsmål i berörda hänseende uttalas. Så t. ex. anför den lärde *C. J. Brandt*, utg. af de danska Eufemia-visorna, såsom skäl, hvarför han ej kan biträda åsikten om deras öfverförande till svenska direkt från utländska original, att han "meget tvivler om, at de, efter Datidens literære Forhold og den Dygtighed et sådant Arbejde måtte forudsætte, kan være overförte umiddelbart fra Bearbejdelserne i de fremmede Tungemål". [1]

Att svenskarne, trots andra uppfattningar, i nämda litterära rörelser togo en verksam del ock ej stodo efter sine skandinaviske bröder, visar sig af flere omständigheter. Det sannolikt mot medlet af 1200:talet med fasta former organiserade universitetet i Paris, hvars uppkomst sättes i förbindelse med den hel. Abelard, hade redan tidigt lockat främlingar från flere land, hvilka efter nationaliteter sammanslöto sig till särskilda gillen, hvart ock ett med sin syndicus eller procureur [2]. Man finner mycket tidigt svenskar bland desse studerande, hvilka jemte öfriga skandinaver under namn af "provincia Daciæ" sorterade under den stora anglikanska nationen. År 1279 började man inrätta kataloger, närmast för disciplinens upprätthållande, ock med trygghet torde man kunna antaga, att den gamla matrikel från början af 1330:talet, utgörande den andra i ordningen från början af universitetets tillvaro (den första finnes ej längre i behåll), hvilken outgifven lär förvaras i franska statens arkiv [3]), innehåller en mängd namn på studerande

[1] *C. J. Brandt*. Romantisk Digtning fra Middelalderen. 1869, d. I, Inledn. s. IX.

[2] Histoire littéraire de la France, t. XVI, s. 44.

[3] Enl. godhetsfullt meddelande af hr Bibliotekarien m. m. *C. G. Styffe*. — Jfr *Crevier*, Histoire de l'université de Pa-

svenskar, af stort intresse för kunskapen om våra älsta studieförhållanden.

I Sverige nitälskade man i hög grad för tillgodogörandet af den lärdom, som sålunda stod till buds vid det nya universitetet i Södern. För att bereda landsmän tillfälle till idkande af studier därstädes, anslog redan år 1280 ärkebiskop Jakob i Upsala penningemedel till deras understöd utgörande en del af tionden från Upsala stift [1], ock de af ärkebiskop Johannes 1291 utfärdade statuter "pro scholaribus Parisiensibus" [2] visa, att vid denna tid ett ordnadt svenskt gymnasium eller akademi fanns i Paris. Nyssnämda stadgar äro ganska karakteristiska för sin tid. Kollegiet styrdes af en curator, som tillika var rektor vid Upsala katedralskola, en procurator ock en principalis, hvilka bägge skulle vistas i Paris. Studenterna hade gemensam spisning ock tillhöllos att därvid läsa böner ock sjunga psalmer. Hvar ock en hade sin egen kammare, men var strängt förbjuden att där hålla "comestiones seu potationes" äfvensom att af andra mottaga inbjudning. Samtalsspråket var latin ock den, som använde något annat tungomål, utom till tjänstefolket, måste vid tredje öfverträdelsen plikta en obol. Lärjungarne, som ömsom kallas scholares, studentes ock socii, tillätos ej att hålla fåglar ock hundar, att befatta sig med spel eller skuldsätta sig öfver 4 styfver ("nullus debitum contrahere audeat ultra quatuor solidos Parisienses"). En stor del af deras tid

ris, t. II, s. 86, — samt *Bordier*, Les archives de la France, s. 320.

[1] *Peringsköld.* Monumenta Ulleraker., s. 137.

[2] Ibid. s. 139. Se äfven *I. H. Schröder*: De universitate Parisiensi a Suecis medio ævo frequentata. Ups. 1830, s. 4 ff.

upptogs af sång ock de funno rikliga ämnen för densamma i de riddarvisor ock trubadur-kväden, som då voro allmänt i bruk ock af hvilka sannolikt flere blifvit öfverförda till Sverige, för att där tjäna till mönster för mången folkvis-diktare [1].

Det tillfälle till kunskapers inhämtande, som sålunda vanns, vidgades ännu mer därigenom, att en ock annan magnat, mäst andlige, med donationer ihågkommo sina landsmän vid Seinen. Så finna vi 1315 de i Paris studerande svenskar genom ett gåfvobref af den lärde Andreas And, domprost i Upsala, komma i besittning af de fastigheter, denne allt sedan år 1285 i Paris ägde vid Rue de Serpent ock Ruelle aux deux portes [2]. Följden blef, att Sverige redan under första hälften af 1300:talet hade en mängd verkligt lärde män, hvilka äfven i litteraturen lämnat minnesmärken efter sig [3]. Bland dessa var Andreas And själf ej den minst boksynte ock bland annat bekant såsom den där på sin broder Birger Perssons uppdrag ombesörjt redaktionen af Uplandslagen.

Äfven i Paris väckte stundom svenske män uppseende för lärdom, medan de uppehöllo sig därstädes, ock ej få exempel finnas på sådana, som uppsvingat sig ej blott till styresmän öfver nationer, utan under något senare tid äfven öfver hela universitetet. Så nämnes 1432—1435 en Olaus Magnus, sedan biskop i Finland, såsom rektor för universitetet i Paris, en värdighet, som på den tiden stälde sin innehafvare "öfver alla ministrar,

---

[1] Jfr *Wieselgren* anf. arb. II, s. 209, Schröder anf. arb.

[2] Se Handl. rörande Skandinaviens historia, d. XII, s. 70 ff.

[3] En del af desse uppräknas hos Lagerbring, Svea Rikes Hist., d. III, ss. 211—216, ock Wieselgren anf. st. s. 386.

grefvar, baroner, kardinaler (om ej af kungligt blod), ärkebiskopar, ja, närmast påfven ock konungen"[1].

Man har sålunda grundad anledning att antaga, det svenskar vid 1300:talets början funnits, som i lärdom fullt ut kunde mäta sig med sina bröder på andra sidan Kölen, ock att de i Frankrike lika väl som desse gjort grundliga studier både i landets språk ock litteratur. Vi hafva från denna tid många prof på en högre bildning. Så är det bekant, att de flesta af landskapslagarne då trädde i skrift, bibeln öfversattes till en betydande del, det var då som, enligt Geijer, största delen af folkvisorna diktades ock under denna tid utvecklades en af Nordens märkvärdigaste, månglärdaste personligheter, S:ta Birgitta. Vi hafva äfven från detta skede kvar dikter af den renaste lyriska stämning, hvaribland vi särskildt vilja påpeka några i Cod. Bur. förvarade andliga kväden, utmärkta af en innerlig känsla ock en rörande högstämd enkelhet, samt det märkvärdiga runfragmentet utgörande ett samtal mellan en bedjande kristen ock jungfru Maria om Kristi korsfästelse, hvilket af Liljegren sättes till omkring år 1300. Å en annan sida äga vi en ypperlig produkt af denna tids politiska ock filosofiska bildning i Konunga ock Höfdingastyrelsen, hvars okände författare[2] troligen under sina studier i Paris gjort bekantskap med Aegidii Romani afhandling: De regimine principum, ock med denna till

---

[1] *Wieselgren* anf. st. II, s. 210. *Bulæus*. Historia Universitatis Parisiensis t. I, s. 268.

[2] Man har gissat på Thorgils Knutsson (Wilde), Mats Kettilmundsson (Scheffer) ock biskop Brynjulf Griphufvud i Skara (Ihre). Wieselgren söker (anf. arb. II, s. 385 f.) göra troligt att domprosten And är den, som med största skäl kan göra anspråk därpå.

förebild [1] tämligen självständigt behandlat sitt ämne. *Geijer* håller för sannolikt, att arbetet blifvit sammanskrifvet under Magnus Erikssons minderårighet [2], hvarimot *Rydqvist* framskjuter tiden för dess författande till "midten af 1300:talet, eller kanske något senare, dock före början af 15:de årh" [3]. Till de för denna skrifts äkthet tillförene framstälda bevis har i senaste tid tillkommit ytterligare ett, hvarigenom densamma sättes utom allt tvifvel, den omständigheten nämligen, att man 1867 i Finland funnit ett fragment af skriften [4].

Det torde likaledes vara tämligen gifvet, att den franska konstpoesien på nyss nämda väg blifvit bekant för de i Paris studerande svenskar ock att de ej därstädes kunnat sysselsätta sig med vittra idrotter, utan att med eller mot sin vilja göra bekantskap med den art af litteratur, som just vid ifrågavarande tidpunkt stod i sitt flor — riddarpoesien.

Efter medlet af 1300:talet utöfvade ej Paris längre samma dragningskraft på de bildningssökande svenskarne, ock som vid år 1350 några sådana ej på lång tid därstädes infunnit sig, utan de skänkta husen fått förfalla, lät Upsala domkapitel genom kaniken Mattias Larsson, som då vistades i Paris, träffa aftal om nämda fastigheters försäljning, hvilka ock, enligt hvad som ses af en köpehandling af 1354, befinnas hafva öfvergått till franske konungens sekreterare, magister Yvo, för en summa af 705 parisiska livres [5]. Att svenskar senare

---

[1] Se *Geijer*. Saml. Skr. Sthm. 1873—, b. V, s. 133 f.

[2] Anf. st. s. 134.

[3] Sv. Spr. Lagar d. I, s. XXXIV.

[4] Ett fullständigt facsimile däraf är bifogadt redogörelsen för Sv. Fskr.-sällsk:s årssammankomst 1868.

[5] Handl. rörande Skand:s historia d. XII, s. 58 f.

ej allmänt besökte Paris i lärdomens intresse, hade sannolikt sin grund däri, att under senare hälften af 14:de årh. Tyskland erhöll flere universitet, med hvilka samfärdseln troligen var lättare. Sådana voro, utom det redan nämda i Prag (anlagdt 1348), de i Wien (1365), Heidelberg (1386), Köln (1388), Erfurt (1392) m. fl.

---

## 4.

*Eufemia-visornas* äldre historia är höljd i ett ganska djupt dunkel. Att de äro öfversatta ifrån främmande språk, därom äro alla ense, men ej så med afseende på anledningen, tiden ock sättet för deras införlifvande med den svenska medeltidslitteraturen. Eufemia, den norske konungen Håkon V Magnussons gemål, efter hvilken denna diktsamling uppkallats, var bördig från Rügen ock drottning i Norge 1299—1312. Att en tysk furstinna i Norge skulle till den grad hafva intresserat sig för svensk litteratur, att hon låtit till detta språk öfverflytta flere alster af främmande folks vittra produktion, har förefallit mången besynnerligt ock gifvit anledning till tvifvelsmål i afseende på den henne tillagda äran att hafva infört Söderns romantiska litteratur i vårt land, då, såsom man menat, det borde legat henne närmare om hjärtat att först skaffa sitt eget nya fädernesland slika rimmade dikter. Denna motivering förlorar dock hela sin betydelse, då man besinnar, att Norge med sin högt utbildade sagolitteratur på Eufemias tid troligen ej hade något behof eller ens smak för sådana rimmade romaner som ifrågavarande dikter.

Det kan häller ej uppvisas, att Norge på 1300:talet ägt några rimmade bearbetningar af sagor; inga spår af sådana finnas [1]. Den rimmade versform, som gjorde sig gällande i de efter sagodiktningens egentliga tid framträdande s. k. "rímur", hvilka dessutom uteslutande tillhörde Island, uppenbarar sig ej förr än med 15:de århundradet ock äro i alla händelser af helt annan art än ifrågavarande poesi [2].

Som vi ej från något håll kunna få viktigare underrättelser om ifrågavarande dikters uppkomst än från dem självfva, vända vi oss till deras eget vittnesbörd. Detta sträcker sig ej längre än till att angifva, det den norska dr. Eufemia låtit öfversätta dem "ij swænska tungæ" (H. Fredr.) ock "a vart maal" (H. Fredr. ock Ivan), hvilket senare uttryck i en erkändt svensk skrift naturligtvis betyder så mycket som "på svenskt mål", — samt till uppgiften om de olika tider, då de af samma drottning blifvit öfversatta. Så uppgifver sig Ivan vara författad 1303, Flores "litith för æn hon do", således c. 1312. Rörande den för utredandet af frågan om Eufemias förhållande till svenska öfversättningarna viktiga tydningen af ordalagen i H. Fredr. har man varit af olika mening. Där säges samstämmigt i 5 af de 6 bi-

---

[1] Storms förmodan (Tidskr. f. Filologi 1874, s. 39 f.), att den rimmade inledningsdikten till "Duggalsleizla" (en öfversättning af den irländska Tungulus-sagan) kunde vara från Eufemias tid, motsäges bestämdt af K. Gislasons ock Ungers förklaring (anf. af Kl. hdskr.), att den ej är stort äldre än de älsta hdskr., i hvilka den är bevarad, d. v. s. från 1400:talets första hälft eller början. Jón Sigurðsson sätter dikten till 1300:talet.

[2] Jfr Gisle Brynjúlfssons Anmærkninger till Brynj. Snorrasons edition af "Saga af Flóres ok Blankiflúr" i Annaler for Nord. Oldk. 1850, s. 117 f. Att G. Brynjúlfsson efter Snorrasons död författat denna uppsats, ehuru intet därom angifves i näm-

behållna sv. handskrifterna.[1] (vv. 3219—22):

"Tha thusændh och iijC aar
fra gudz fötzlo lidhin war
ock ther til viij aar och manadhe twa,
war thessen boken diktad swa" etc.

hvilket, såsom ock antagits af P. A. Munch [2], Söderwall [3] ock Klemming [4], väl ej kan betyda annat än "i andra månaden af året 1308" d. v. s. i febr. 1308. På annat sätt tolkas detta uttryck af Stephens [5], Ahlstrand [6], Brandt [7] ock G. Storm [8], som däri vilja läsa febr.

---

da upplaga, underrättas man hos Kölbing. Riddarasögur 1872, s. XIII.

[1] Codd. BCDEF. Handskrifterna citeras i det följande med den i Sv. Fskr. Sällsk:s upplagor af Flores, Ivan ock H. Fredr, d. 1—3 använda beteckning. Om dessa hdskr. se Flores Inledn. ss. XXV—XXIX, Ivan Inledn. ss. LXXII—CXL, H. Fredr. Efterskrift ss. 226—228.

[2] Det Norske Folks Historie, IV, 2, s. 523 noten.

[3] "Svenskt fornspråk och fornsvensk literatur" af —e—, i Svensk Tidskrift, utgifven af Forsell, 1873, s. 233. Sign. —e— har uppgifvits betyda den bekante språkforskaren K. F. Söderwall.

[4] Kl. hdskr. Härmed menas i det följande den i företalet omnämda handskrifna uppsats af G. E. Klemming, närmast föranledd af G. Storms artikel "Om Eufemiaviserne" i Tidskrift för Filologi og Pædagogik 1874, ss. 23—43.

[5] Inledning till Ivan s. XVII.

[6] Efterskrift till H. Fredrik s. 223.

[7] Romantisk Digtning fra Middelalderen I, Forord s. VII.

[8] Tidskr. f. Filologi 1874 s. 40. G. Storm har i "Sagnkredsene om Karl d. store og Didrik af Bern hos de nordiske Folk" Kristiania 1874, s. 133 — där han söker visa att Eufemia från sitt hemland infört den romantiska riddarpoesien ock därför börjat med att låta från tyska (till norsk vers, enl. hans ståndpunkt) öfversätta en roman, Härtig Fredrik —, alldeles i strid mot sin förra, nyss anförda uppfattning, antagit 1301 såsom året för öfversättningen, i det han missförstått uppgiften i älsta handskriften, där det heter: "tha thusand aar ok

1309, på hvad grund kunna vi ej inse. Därjämte finnas i ett par af dikterna några underrättelser om de språk, från hvilka de blifvit öfversatta till svenska. Det säges nämligen i Ivan, att Eufemia "læt vænda bokena — — aff valske twngo", i H. Fredr. att "henne lot kesar Otte göra ok vænda aff valsko ij thyzt maal"; sedan har hon blifvit "annan tiidh gjordh til rima aff thyzko ok ij swænska tungæ". Om Flores säges intet annat, än att den blef "vænd til rima" d. v. s. öfversatt på vers.

De inre öfverensstämmelserna i dessa tre dikter äro så stora, att de med nödvändighet förutsätta en ock samme öfversättare. Enär de troligen ock allt ifrån sin uppkomst utgjort ett helt, en afslutad diktsamling, kunna uppgifterna i dem delvis supplera hvarandra. De följas åt i de flesta äldre handskrifter, hvari vi äga dem, ock i den älsta af dessa ordnade efter öfversättningsår. Detta kan väl ej vara blott tillfällighet. Man har velat försvaga uppgifternas auktoritet genom påpekande af det förhållande, att de tydligen äro tillagda efter Eufemias död, hvilket ock är obestridligt, då där talas om, att hon var drottning öfver Norge "mz gudz miskund thrættan aar" (Ivan) ock böner uppsändas för hennes själs ro (H. Fredr., Flores). Detta visar dock intet annat, än att medvetandet af hennes litterära förtjänster var lifligt på den tid, då afskrifterna togos; de finnas ock i alla kända handskrifter, af hvilka flere bevisligen ej haft annat med hvarandra att skaffa, än att de visa till baka på gemensamma svenska urskrifter. Klemming framställer förslagsvis den förmodan, att dessa uppgifter kunnat inkomma, då en ny utskrift

---

thry hundrath aar fra guz födhilse lidhin var ok ther til atta manadha ok (f. ok manadha) twa".

togs, för att samla dem jämte Eriks-krönikan till ett corpus poeticum [1].

Från några håll har man ifrågasatt, huruvida svenska språket i början af 14:de årh. var så utbildadt, att det medgaf öfversättningar på rimmad vers. Att så verkligen var förhållandet, kan man öfvertyga sig vid en blick på den öfriga litteraturen från samma tidskifte. För att ej tala om den vida större svårigheten i den versbehandling, som framträder på en mängd runstenar, där man till ock med kan få läsa en äkta nordisk dråpa (såsom på Karlevi-stenen på Öland, Liljegr. 1323), eller den färdighet, som en gång gjort sig gällande i landskapslagarnes till prosa upplösta vers eller de stafrimmade legender, som efter all sannolikhet funnits under äldre medeltiden i Sverige ock hvarpå Stephens lämnar ett fullständigt prof [2], vilja vi blott påminna om de ändrimmade Legendariepoëmen af hög ålder [3], den versifierade Inledningen till Skogsstadga för Medals treding i Trögd från c. 1320 [4] ock den lika gamla Erikskrönikan [5], hvilka alla visa språkets tillstånd i början af 1300:talet. Enligt Klemming o. a. är språket uppenbarligen i de två sist nämda nära öfverensstämmande med Eufemia-visornas. Därför får den, som vill nedsätta de senares ålder äfven taga de andra med [6], hvilket dock torde ha sina svårigheter, alldenstund man där på grund af historiska fakta med tämlig säkerhet

[1] Kl. hdskr.

[2] Se Fornsv. Legend. ss. 1314—1323.

[3] Stephens a. st. ss. 72—79. Dessa poem sättas af Klemming ock Stephens till 1200:talets slut.

[4] Tryckt hos Hadorph i hans edition af Biærköarätten.

[5] Om dennas ålder se här förut sid. 4,

[6] Kl. hdskr.

kan uppgifva årtalet 1320. Hvilket skäl finnes då att betvifla, det språket åren 1303, 1308 ock c. 1312 varit i stånd att framalstra det, som bevisligen ägt rum c. 1320? Säkerligen intet. Att språket i de nu befintliga handskrifterna af visorna, af hvilka den älsta är från 1430:talet, tillhör en något senare tid, bevisar naturligtvis alldeles ingenting, då man känner, med hvilken grad af godtycklighet ock ofta äfven af okunnighet afskrifvarne behandlade sina förelagda urkunder [1]. Språket är i alla fall enligt svenske språkkännares omdöme betydligt ålderdomligare än det på de älsta handskrifternas tid brukliga ock är särskildt "i ordförråd vida mera rent ock fornartadt än hvad man kunde vänta, om det tillhörde 1400:talet" [2]. Af de i behåll varande handskrifterna visar sig den älsta, ehuru i allmänhet bäst, dock vara långt ifrån god ock vid jämförelse med de yngre på många ställen betydligt förkortad [3] ock försämrad [4]. På många ställen i Ivan närma sig de yngre

[1] En föreställning härom kan man få genom en jämförelse mellan språket i Cod. Bureanus från c. 1350 ock den ungefär 100 år yngre Cod. Bildstenianus, hvilka handskrifter antingen stå till hvarandra i förhållande af original ock afskrift eller bägge äro på olika tider gjorda afskrifter af äldre original. Se Stephens a. st. ss. 1309—1313; jfr Företal till Patrikssagan ss. XXI—XXII.

[2] Söderwalls ord. anförda af Klemming i det meranämda mskr.

[3] Så saknas af H. Fredr. i Cod. A 20 vers, af Ivan öfver 500, som finnas i de öfriga codd., ehuruväl dessa å andra sidan sakna flere verser, som A äger.

[4] Såsom exempel på ställen, hvilka, meningslösa i A, få sin förklaring i öfriga handskrifter, kunna nämnas ur Ivan vv. 620, 1694—97, 2284, 2336, 2511—14 (där A låter Ivan för att rädda lejonet på detsamma afhugga "halsen" i st. f. "halen"!) 2704, 2772, 3573, 4575, 4587 m. fl.

handskrifterna till franska texten, under det att Cod. A afviker därifrån; så v. 283, där franska diktens vv. 319—20:

> "et fu montez desor .I. tronc
> s'ot bien .XVII. piez de lonc"

återgifvas i Cod. A: "sprang op a en höghan stubba", i Codd. BCE: "sprang a en attæ alnæ stobba", hvilken sist nämda tolkning ock återfinnes i norska Iventsagan: "han hljóp upp á einn stofn VIII alna háfan". Ivan v. 4274 har A: "twa skillinga", BCDEF alla: "tiwgu skillinga" öfverensstämmande med det franska: "xx. deniers". Till dessa exempel skulle kunna läggas mångfaldiga andra. Vi kunna ej underlåta att påpeka den stora betydelsen af en undersökning i denna riktning, hvilken, ehuru tidsödande, utan tvifvel skulle sprida ljus öfver mer än ett dunkelt ställe. Sannolikt äro de bästa handskrifterna af dikterna, genom hvilka sammanhanget med franska originalen kanske ännu tydligare framträdt, förlorade. Att äldre codices än A funnits, torde man med säkerhet kunna påstå vid betraktande af de nu befintliga handskrifternas inbördes förhållande, hvilka samtliga för att återvinna sin enhet afgjordt måste hänföras till äldre svenska handskrifter [1]. — Likaså bör man beakta den omständigheten, att de danska afskriftsöfversättningarne, så oskickligt förkortade de än äro, dock visa sitt ursprung från handskrifter, hvilka måste vara äldre än de nu befintliga svenska [2]. Om så-

---

[1] Såsom ett giltigt bevis för att Cod. A visar till baka på en äldre handskrift, anför Ahlstrand (a. st. s. 226), att afskrifvaren af nämda cod. på ett ställe i H. Fredr. (v. 45) lemnat tomrum för en rad, som han troligen ej förstått.

[2] Jfr Ahlstrand a. st. s. 228.

ledes, på grund af hvad som anförts, visornas uppgift om tiden för sin tillkomst från språkets synpunkt visar sig icke innebära något mot möjligheten stridande, böra icke häller deras öfriga vittnesbörd förkastas utan afgörande bevis. Hvad då angår uppgiften, att dr. Eufemia varit den, som låtit öfversätta dikterna till svenska, så har den af några (såsom G. Brynjulfsson ock G. Storm) på skengrunder, som förut anförts [1], ansetts innebära en uppenbar lögn eller åtminstone osannolikhet. Anledningen till ofvan nämde författares framskjutande af tiden för dikternas öfverflyttande på svenska till omkring 1400:talet har, oafsedt den brist på insikt i de därstädes framträdande språkförhållanden, som genom ett sådant yrkande röjer sig, äfven sin grund i ett bemödande att söka visa, det dr. Eufemias åtgärd bestått i att låta öfversätta dessa dikter ingalunda till svensk utan till norsk vers, hvarom man t. o. m. velat se intyg i dikternas egna uppgifter. Härom skall närmare afhandlas vid den historiska öfversikten af de olika meningarne i afseende på dessa visors original. Då imellertid ingen författare hittils lyckats med giltiga bevis styrka omöjligheten af, att denna drottning gifvit impulsen till ifrågavarande litterära företag, torde man med full rätt kunna gifva vitsord åt dikterna själfva, som samstämmigt gifva henne äran härför. Ett fullständigt rättfärdigande af ett sådant intresse från hennes sida finner man i hennes familjs förhållande till den svenske härtig Erik, den samme, som sedan jämte sin yngre broder Valdemar på ett så skändligt sätt beröfvades lifvet af brodren Birger. Då man af historien

[1] Se ss. 28, 32.

känner denna drottnings svärmiska lynne ock böjelse för sin tids riddarpoesi [1], för hvilken hon troligen redan i sitt tyska fädernehem fått smak, förefaller det helt naturligt, att hon skulle med förkärlek omfatta den unge ridderlige härtig Erik. Ty denne, som af politiska orsaker förlofvat sig med hennes dotter, var allt ifrån år 1302 fäst vid norska hofvet ock hade måhända därjämte visat sig sympatisera med drottningen i hennes smak för läsning af riddar- ock kärleksromaner. För att bereda honom ett nöje ock illustrera de fester, som gåfvos vid norska hofvet, då härtig Erik ock hans broder besökte det samma, torde hon hafva föranstaltat om öfversättandet af de tre bekanta dikterna, hvilka möjligen, om ej drottningen så snart aflidit, kommit att åtföljas af flere dylika.

Såsom ägande betydelse för närvarande undersökning vilja vi med några ord beröra härtig Eriks förhållande till norska hofvet ock söka visa, hurusom de tre särskilda tidpunkter, då dikterna, enligt hvad de uppgifva, öfversattes till svenskt mål, voro i flere afseenden betydelsefulla ock egnade att firas genom mer än vanliga högtidligheter, hvadan dessa uppgifters riktighet ej kan betviflas. Ur Munchs omfattande skildring af denna tid samt ur Erikskrönikan vilja vi framdraga några data.

Efter all sannolikhet var h. Erik, huru mycket han än af sin krönikör må hedras med tillnamnet "den milde" [2] ock ehuruväl eftervärlden, som blott erinrar sig

---

[1] Munch a. st. s. 393.

[2] Att Erikskrönikans författare var ytterligt intagen af härtigens väsen, synes af hans beskrifning på Erik (vv. 1429 ff.):

Hans tokt giter engen man fullowat
ellæ sakt huro mykin hon war.

berättelser om hans olyckliga och tragiska slut, utan stränghet bedömer honom, — en i hög grad förslagen ock ränklysten herre. Troligen hade han redan tidigt vid betraktande af sin äldre broder konung Birgers svaga ock vacklande karaktär ock med minnet af det sätt, hvarpå hans egen fader kommit på Sveriges tron fattat beslutet att störta sin broder, ja kanske att förvärfva sig Nordens tre kronor. Det första han därför eftertraktade var att skaffa sig besittningar vid Älfven, såsom synnerligen lämpliga att bilda kärnan i en blifvande nordisk enhetsmonarki, därifrån han en gång såsom en ny Sigurd Ring eller Ragnar Lodbrok kunde behärska Norden.

Då inträffade förhållanden i Norge, som gjorde, att man troligen därifrån gick honom halfva vägen till mötes ock dymedelst lofvade hans planer half uppfyllelse. På grund af Norges arfslag var ej en konungadotter arfsberättigad till kronan, men väl hennes son. Konung Håkon ock hans gemål voro bägge till åren ock hade blott en dotter (född 1301). Det gällde nu att få en sådan förändring i lagen införd, att dottren själf förklarades berättigad till tronen, och därtill skaffa prinsessan en fästman, som hade år och kraft att skydda hennes rättigheter och därjämte blifva en stödjepelare för hennes fader.

Som man af fruktan för split ock borgerliga krig ej vågade taga någon inhemsk man ock några sidogre-

---

Hans milla hierta ok blid antswar
thz fägrade alla hans gerninga swa
som gul the stena ther jnnan sta. — —
— — — — — — Hertugh Erik,
ware thz en engel aff hymmerik,
han skipade sik ey bäther än saa.

nar af den norska konungafamiljen ej funnos, var ingenting naturligare, än att man skulle falla med sitt val på den då (1301) ungefär 20-årige härtig Erik, utmärkt som han var genom sitt intagande väsen, sin färdighet i alla ridderliga idrotter och sin statsklokhet. Man torde således från norsk sida hafva gjort ett närmande till den svenske härtigen, hvilken å sin sida troligen ej lät bjuda sig två gånger. Ett möte beramades redan tidigt år 1302,[1] hvilket ägde rum i sept. s. å. vid Solberga-os i Älfven,[2] där prinsessan Ingeborg trolofvades härtig Erik. Han tillbrakte sedan julen 1302 i Oslo hos sina blifvande svärföräldrar ock synes därunder i hög grad hafva tillvunnit sig drottning Eufemias och hela det kvinliga hofvets kärlek eller såsom Munch säger, "fra det förste Öjeblik han viiste sig for dem, gjorde han et udsletteligt Indtryk paa dem og blev deres Afgud[3]. Erikskrönikans författare, som helt visst var en af härtig Eriks män ock deltog i högtidligheterna, beskrifver prakten ock ståten vid hans mottagande (vv. 1832 o. ff.). Drottningen

— "vntfik han wel som hon wel kunne
mz söth ordh ok rödhom mwnne,
the aff hiertans kerlek gingo."

Glädjen fick dock ett slut. då Eufemias morfader härtig Vitzlav af Rügen dog midt under gästabudet, hvilket djupt bedröfvade drottningen. Munch håller före, att härtigen just under dessa sorgens dagar varit en kraftig tröstare för drottningen ock därigenom vunnit den stora bevågenhet från hennes sida, som sedan aldrig minska-

[1] Munch, a. st. s. 394.
[2] A. st. s. 403.
[3] A. st. s. 409.

des, ej ens då han bar vapen mot Norge och trotsade hennes gemål. Det var under denna vintervistelse i Norge som drottningen till hans ära skulle låtit öfversätta *Ivan Lejonriddaren* [1].

Det är dock ingalunda säkert, att den skarpsinnige Håkon själf fullt delade sin gemåls böjelse för den unge härtigen. Helt visst genomskådade han rätt snart dennes dubbla natur ock kom under fund med åtskilligt, som väckte hans misstankar ock farhågor för framtiden, hvilka än mer ökades, då han inom kort märkte, huruledes härtigen bakom hans rygg sökte sätta sig i förbindelse med Norges mäktigaste män ock hos dem betrygga sitt inflytande. Han låtsade dock länge intet märka utan understödde härtig Erik och hans broder Valdemar under alla deras svårigheter i striden mot Birger ock dennes danske hjälpare Erik Menved. För att skaffa härtigarne fasta stödjepunkter, förlänade han dem bl. a. Konghäll ock Vardberg, ett steg som han dock sedan fick anledning att djupt ångra ock gång på gång sökte återkalla. Men h. Erik var ej den, som lät billighetsskäl tala. Hällre än att återlemna dessa fästen, som voro nödvändiga stöd för hans framtida planer, invecklade han sig i krig med sin svärfader, då han trodde sig nog stark att trotsa honom. Då han märkte, att Håkon började behandla honom med en viss försiktighet, begaf han sig, i förlitande på drottningens hjälp (Juli 1307) till Norge att få sin brud, som då ej var mer än 6 år. Han hade allaredan anordnat bröllopsgästabud på Konghäll, men icke dess mindre vägrade Håkon på grund af Ingeborgs ungdom att låta bröllopet

[1] Munch, a. st. s. 410.

äga rum. För att likväl ej ge ett rent afslag, gjorde han Vardbergs återlämnande till ett nödvändigt vilkor, hvarpå han väl visste att h. Erik nu mindre än någonsin kunde gå in. Härtigen svarade också enl. Rimkr. (v. 2686 f.):

"Gud giffue henne lycko e hwo hona faar,
Vardbergh faar tw ey ather i aar!"

Imellertid bröts hvarken förlofningen eller vänskapen mellan härtigen och Håkon genom detta afslag, bröllopet blott uppsköts [1]. Håkon understödde tvärtom härtigarne allt fortfarande. Det var först sedan h. Erik slutit en separatfred med Danmark som Håkon fick ögonen öppnade ock beslöt att göra slut på förhållandet till honom, dock ej utan att dess förinnan hafva i godo sökt återfå åtminstone Konghäll.

Mötet på Munkholmen (försommaren 1308) betecknar den tidpunkt, då en verklig brytning inträdde, ty sedan härtigen bestämdt vägrat att återställa de förlänade slotten, skildes bägge furstarne i vrede från hvarandra ock inga föreställningar af drottningen ock h. Eriks vänner kunde beveka Håkon. Redan i aug. s. å. öfverenskoms, att Ingeborg skulle gifvas junker Magnus Birgersson till äkta, hvilken sålunda hade utsikter att blifva konung både i Sverige och Norge, och detta bekräftades sedermera i Juli 1309. [2] Denna nya förbindelse uppgjorde dock Håkon "utan synne hustrw loff" (Rkr. 3103) ock det grämde mycket drottningen, som ända till det sista synes hyst hopp om en förändring. Hon hade dock före brytningen hunnit gifva härtigen ännu ett prof af sin kärlek genom den romantiska dikten om

[1] Munch, a. st. s. 457.
[2] Munch, a. st. s. 521.

*H. Fredrik af Normandie*, som hon låtit öfversätta till svensk vers, för att föreläsas för de väntade bröllopsgästerna[1].

Då h. Erik såg alla utsikter i Norge försvinna, började han hylla sig till sin svåger k. Erik Menved i Danmark, som redan hunnit ledsna på att understödja den ohjälplige Birger ock som fann h. Eriks personliga egenskaper långt mera tilldragande. Ett parti uppgjordes mellan härtigen ock en ung fränka till danske konungen, Sofia af Werle. Äfven hon var ett barn liksom Ingeborg, men på denna tid vållade sådant inga betänkligheter, hvarför man troligen ej häller tillade brytandet af en förlofning under späda år någon synnerlig betydelse. Detta skedde vid fredsmötet 1310.

Mot våren 1311 rustade sig Håkon att med vapenmakt återtaga Konghäll, men danske konungen mäklade fred ock hur h. Erik skötte sig, så började Håkon åter närma sig honom. Öfver de närmaste åtgärderna, som följde hvilar ett fullständigt mörker[2]. Härtigen, som nu troligen fann en förbindelse med Norge mera fördelaktig än med Danmark, var åter färdig att bryta med Sofia ock trolofvades än en gång med Ingeborg (försomm. 1311). Möjligt är ock, att han låtit Håkon förstå, att Konghäll ej på annat vilkor kunde återlämnas. Munch låter påskina, att Eufemia haft sin hand med i spelet ock förmått sin gemål att stå vid sitt älsta löfte[3]. Allt var således åter godt och väl ock ett ståtligt dubbelbröllop (äfven Valdemar fick en norsk konungadotter, den förut nämdas kusin) till-

---

[1] Munch, a. st. s. 523 noten.
[2] A. st. s. 551.
[3] A. st. s. 554.

reddes efter ett år, men måste firas utan dr. Eufemia, ty hon afled redan d. 1 Maj 1312. Om den präktiga festen med dess nöjen, turnejer ock duster, får man en föreställning i Rimkr. (vv. 3488—3623). Rörande anledningen till öfversättandet af *Flores ock Blanzeflor* som torde gjorts i sammanhang med förberedelserna till bröllopet ock afslutades strax före drottningens död, hafva vi redan förut[1] framställdt en förmodan.

På hvilken grund G. Storm i strid mot Rimkrönikans och Munchs uppgifter tror sig kunna upplysa att h. Erik "bröd Forbindelsen i 1307" ock att den "blev först gjenoprettet — — 1312"[2] samt att den sv. härtigen "ikke var forlovet med Ingebjörg, da Bogen (H. Fredr.) blev bearbejdet efter hendes Moders Paabud"[3], är ej godt att veta.

Vi hafva sålunda sett, att dikternas uppgifter om tiden väl passa med förhållandena för öfrigt, ock detta kan väl ej vara blott en slump. Helt visst har det sin förklaringsgrund däri, att de äro utgångna ifrån en person, som själf varit tillstädes vid de tillfällen, som han skildrat. —

Vi komma därnäst till själfva lifsfrågan, som är vida mera omtvistad än de förra, frågan om dikternas urskrifter. Sin bästa belysning torde denna fråga få genom en blick på de olika förslagsmeningar, som gjort sig gällande rörande dessa Eufemia-visors språkliga källor. De nordiske författare, som intill år 1844 (då Flores utgafs) yttrat sig i denna sak, äro af Klem-

[1] S. 5.
[2] Tidskr. f. Filol. 1874 s. 23.
[3] A. st. s. 40.

ming sammanförda[1] ock skola därför här blott helt flyktigt omnämnas.

Redan *Messenius* anför i en anteckning i sin Syllabus, funnen i Rom af Sven Hylander[2], att dr. Eufemia, norske konungen Håkons gemål, 1303 lät öfverföra Ivan samt Flores o. Blanzeflor "ex italico in scandicum idioma heroicum." Samme Messenius var ägare af den älsta ännu befintliga handskrift af Eufemia-visorna[3]. Det är väl möjligt, att han, såsom Wieselgren förmodar, haft för afsikt att dramatiskt behandla dessa ämnen, ehuru inga bevis derför finnas. Hvad i allmänhet beträffar de omdömen, som uttalats från förra och början af detta århundradet rörande Eufemia-visornas ålder ock härstamning, så äro de till det mästa ofullständiga ock ofta rent af oriktiga[4]. Förnämsta orsaken härtill ligger däri, att dåliga handskrifter användts, ock måhända var ej häller intresset för denna främmande litteratur nog stort för att mana till undersökningar. Så inskränker sig *Stiernmans* yttrande om dessa dikter[5] till att endast nämna "en okiänd till namn, som öfversatt hertig Friedrics historia af Normandie år 1300", äfven som "herr Ivans och Gavians historia år 1302".

---

[1] Inl. till Flores ss. VII—XV.

[2] Wieselgren, anf. arb. II, s. 478 noten.

[3] Cod. D. 4 från 1430-talet å Kgl. Bibl. i Stockholm. En anteckning därom finnes i pärmen af nämda handskr. En fullständig beskrifning af denna högst märkvärdiga urkund läses hos Stephens, Inledn. till Ivan ss. LXXII—XCII.

[4] Så hafva några genom missförstånd fått Eufemia-visorna till att vara 5: nämligen de tre verkliga ock därtill "Konung Artus" samt "Karlamagnus." Den förra är helt ock hållet imaginär, den senare ej på vers.

[5] Tal om de Lärda Vettenskapers tilstånd i Svearike etc. 1758, s. 72 f.

Hvarifrån han fått dessa felaktiga årtal, som ej innehållas i några kända handskrifter, är ej godt att gissa. Äfven *Lagerbring*[1] har i förbigående med några ord berört härtig Fredrik ock Ivan såsom "de äldsta rimwis författade slagdängor, som på dr. Eufemias anmodan vid år 1300 blifvit förswenskade" ock tillägger, att denna rimmade "uselhet" måtte hafva förskaffat svenskarne ett vidsträckt anseende. Sådana skarpa uttryck äro ej ovanliga hos Lagerbring. Helt oförtjänt har *E. M. Fant* genom Nyerups förvållande kommit att gälla såsom den förste målsman för en åsikt, som, understödd af Gumælius, i våra dagar förfäktats af en norrman, G. Storm i Kristiania, den nämligen att Eufemia låtit öfversätta utländska riddaredikter till norsk vers, hvarifrån de sedan skulle öfversatts till svenska. Nyerup anför till stöd för den meningen, att "Eufemia — — lod Historien udsætte paa norske Rim, hvorfra den siden er gaaet over i de övrige skandinaviske Dialecter" ett yttrande af Fant, som dock alldeles ej talar om någon af Eufemia gjord öfversättning till norsk vers. Det lyder så: "Quod si forte in linguam norvegicam supra memorata opuscula verti curaverit Eufemia indeque in Suecicam fuerint translata"[2], hvaraf man lika väl kan sluta, att Fant menat, det dr. Eufemia låtit öfversätta till norsk prosa, ock att dessa öfversättningar sedan vid något tillfälle blifvit öfverförda till svenska. Har detta senare varit Fants mening, så har han däri i nyare tid blifvit kraftigt understödd af sådana män som Wieselgren, G. Brynjúlfsson, Munch,

[1] Svea Rikes Hist. III, s. 867.
[2] Observationes selectæ hist. suec. illustrantes, pars. I, Ups. 1785, s. 6.

Brandt, Kölbing m. fl. För den af Nyerup framstälda gissning finnas, såsom vi redan sökt visa[1], inga bevisande grunder. Med H. Fredrik till utgångspunkt har, såsom nämdt är, äfven *G. W. Gumaelius*[2] slutit sig till Nyerup ock sökt förklara Eufemia-visornas öfverflyttning till svenska på sådant sätt, att den sv. öfversättaren lagt den antagna norska texten för sig ock endast utbytt ett eller annat ord ock grammatisk form mot en i hans dialekt brukligare, hvilket G. anser bort med lätthet gå för sig, då de bägge språken i början af 1300-talet ej voro mera åtskilda än att sådant utan möda kunnat ske. Med de bägge språkens likhet må nu förhålla sig huru som hälst, säkert är dock, att en sådan öfversättning från norska till svenska ej kunnat göras, utan att en del norvegismer inkommit i den svenska öfv., om ej annat uti rimmen, hvilka merendels pläga röja det helas härkomst. Några sådana finnas imellertid ej, enligt hvad både Stephens, N. M. Petersen ock Klemming afgjordt förklara. Storms påstående, att norska egenheter vid närmare efterseende kunna påvisas "i ikke ringe Mængde"[3], torde sakna all betydelse, sålänge han ej gittat uppvisa några sådana. Gumælii mening om H. Fredriks öfversättning från norsk vers, som äfven af Sondén[4] anses sannolik, torde ej stå i stycke med hans erkännande på annat ställe[5], att den i språkligt hänseende röjer tydlig "inflytelse af tyska språket till det svenskas ombildande." Också fick han kort efter dessa uttaladen en grundlig dementi

---

[1] Se ss. 28, 29.
[2] Iduna h. IX, Sthlm 1822, s. 127.
[3] Tidskr. s. 40, not 2.
[4] I hans upplaga af Hammarskölds Sv. Vitterh., s. 20 noten.
[5] Anf. arb. s. 123.

af den lärde danske språkforskaren *N. M. Petersen* [1], som på grund af de bägge språkens beskaffenhet vid ifrågararande tidpunkt, anser ett sådant sätt för öfversättning till svenska alldeles orimligt ock fasthåller den förut af Schröder [2] ock Hammarsköld [3] vitsordade trovärdigheten af H. Fredriks egen utsago förmenande, att dikten verkligen öfversatts från tyska till svenska, den må nu funnits på norska eller ej. *Klemming* [4] understödjer Petersens mening ock utsträcker omdömet till de bägge andra dikterna, i det han på grund af det tydligt framträdande inflytandet af främmande språk anser dikterna härflyta ur utländska källor utan beröring med främmande original. I detta afseende är Klemming ännu densamme som år 1844, efter hvad man kan finna af hans uttalanden i den ofvan nämda handskrifna uppsatsen med anledning af G. Storms uppträdande i frågan.

Det är uppenbart, att undersökningen af de ifrågavarande dikternas äldre öden betydligt försvårats eller gjorts så godt som omöjlig ända till dess, att man nyligen blifvit satt i tillfälle att göra en jämförelse mellan de svenska dikterna ock de bearbetningar af samma ämnen, som förefinnas på tyska, franska ock norska [5]. Vi äga nämligen numera i värdefulla upp-

---

[1] Svenska Språkets historia, på sv. af I. W. Liffman, s. 80.

[2] Svensk Litteraturtidning 1817, N:o 30.

[3] Sv. Vitterheten, 2 uppl. 1833, s. 20. Desse bägge yrka på uppvisande af de norska versifierade originalen till Eufemiavisorna eller åtminstone några fragmenter deraf, innan man jäfvar dikternas egna uppgifter. Bägge tala också om, att Eufemia valt det språk, som var böjligast för poetisk behandling.

[4] Inledn. till Flores 1844, s. XV.

[5] Ehuru ej fullt korrekt begagna vi beteckningen norsk om dessa fornnordiska öfversättningar af den romanska poesiens al-

lagor både den franska Floire et Blanceflor[1] ock Chrestien de Troyes' dikt Li roman dou chevalier au lyon[2], därtill de norska texterna af Saga af Flóres ok Blankiflúr[3] äfvensom Iventsagan[4]. Därjämte hafva vi ock sedan någon tid tillbaka goda editioner af dessa dikters bearbetningar på andra språk såsom Conrad Flecks Flore und Blanscheflur, Hartmann v. Aues Iwein. Den tredje af Eufemia-visorna: Härtig Fredrik af Normandie, finnes numera, så vidt man hittils funnit, kvar endast på svenska ock i en från densamma gjord afskriftsöfversättning på danska. Men att hon funnits både på franska ock tyska, bevisas med säkerhet däraf, att i slutet af den svenska dikten säges, att kejsar Otto (sannolikt d. IV, död 1218) lät öfversätta henne ifrån franska till tyska, en uppgift, som af ingenting göres osannolik. Att denna dikt någonsin funnits på norska eller isl., därför finnes ej en skymt till bevis, ock hvar man än kunnat hämta ett sådant, ej är det ur någon af de sex nu befintliga handskrifter af den svenska dikten. Man har imellertid från norsk sida gjort ett försök i denna riktning, hvartill vi skola återkomma. Om vi nu således med afseende på H. Fredrik nödgas uppgifva hoppet att utforska dess litteraturhistoriska utbredning ock ej kunna döma något med visshet om dess historia

ster, dels därföre att de öfversatts efter uppfordran från norska hofvet på norska, om de ock kommit till eftervärlden i afskrifter gjorda på Island, dels därföre att de fleste författare i ämnet begagnat sig af detta uttryck, hvars kontinuitet vi ej vilja rubba.

[1] Utg. af Edélestand Du Méril 1856.

[2] Utg. af W. L. Holland 1862.

[3] Utg. af Br. Snorrason i Annaler f. Nord. Oldkyndighed 1850.

[4] Utg. af E. Kölbing i Riddarasögur 1872.

på vandringen till vårt land, torde man dock på grund af de språkliga förhållanden, som röja sig i den svenska bearbetningen af nämda dikt, med tämlig trygghet kunna antaga, att dess närmaste original varit på tyska språket; ty förutom en mängd tyska ord förekomma där stundom såsom rim diminutiver på -lin (af ty. -lein), hvilkas tyska ursprung är allt för bjärt framträdande för att kunna förnekas. Till dess att de litterära ock språkliga forskningarna, som nu sedan länge med så stor ifver pågå, lyckats framskaffa några för denna fråga belysande dokument, nödgas vi lämna den samma ock blott sysselsätta oss med de begge öfriga Eufemiavisorna, som dock i mer än ett afseende kasta ljusglimtar äfven öfver den förra. —

På grund af de undersökningar, som anstälts af G. Brynjúlfsson[1], Kölbing[2] m. fl., torde det kunna anses bevisadt, att den sv. Flores ock Ivan ej härflyta hvarken ur plattyska, nederländska eller högtyska bearbetningar, då inga sådana äro kända, där öfverensstämmelserna äro så stora, att de gifva anledning till en sådan slutsats. Man är därföre hänvisad till de franska dikterna eller norska sagorna öfver dessa ämnen, ock den brinnande frågan är just, hvilkadera af dessa som tjänat till original för de svenska öfversättningarna.

Trots de utmärkta upplagor vi äga af dessa bägge ämnens bearbetningar på de tre nämda språken, är det numera ej möjligt, äfven om man anstälde den noggrannaste jämförelse, att med säkerhet afgöra från

[1] Anf. arb. ss. 92 ff.

[2] Riddarasögur, s. XII f. Mones ock Stephens förmodan om en nederländsk version af Ivan visas af Kölbing hafva blott en lös grund.

hvilket de svenska dikterna närmast härstamma. Vi finna nämligen vid äfven ett flyktigt påseende, att ingendera af de tre språkens nu bibehållna versioner är den ursprungliga. De sv. dikterna äro i sin älsta handskrift troligen c. 120 år yngre än de ursprungliga öfversättningarne. De norsk.-isl. sagorna äro troligen af afskrifvare sammandragna ock förändrade. Af Iventsagan finnas två handskrifter från första hälften af 1400:talet, af Flóres ock Blankiflúr funnos två dylika från samma tid, till dess att Munch 1845 fann ett litet fragment af en norsk redaktion af sagan [1], som brukar sättas till 1:sta hälften af 1300:talet. Året när Ivent-sagan öfversattes till norska vet man ej, men att det skedde under Håkon Håkonssons regering (1217—1263), ses af sagans slut, där det heter: "ok lýkr hér sögu herra Ivent, er Hákon konungr gamli lét snúa ur franzeisu í norroenu."[2] Hon torde således böra anses vara från medlet af 13:de årh. Om no. Flóres' affattningstid finnas inga bestämda uppgifter. Hon har af någre blifvit satt till samme Håkon gamles tid, af andre t. ex. *G. Brynjúlfsson* [3] ock *P. A. Munch* [4] till Eufemias tid. Så när som på det förut nämda lilla fragmentet (motsv. sv. diktens vv. 1176—1255) kunna således äfven här de i behåll varande mskr. i bästa fall vara c. 100 år yngre än det älsta, en tillräcklig tid för att i väsentlig mån hinna förändras. Hvad de franska handskrifterna till dessa tvänne dikter beträffar, så äger man af Floire et Blanceflor två redaktioner i handskrifter från slutet af 13:de årh. [5],

[1] Anmäldt i Langes Norsk Tidskr. f. Vidensk. og Litt. 1847, s. 32.
[2] Se Kölbing Riddarasögur, s. 136.
[3] Annaler f. Nord. Oldk. 1850, s. 118.
[4] A. st. s. 410.
[5] Du Méril Floire et Blanceflor. Introd. s. xiij.

till hufvuddragen lika, men i behandling tämligen skiljaktiga. Bägge förvaras på Bibliotèque nationale i Paris under sign. 6987 ock 1239. Den förra af dessa, som tydligen visar på ett äldre original än den senare, är dock, äfven den, betydligt utbroderad ock försedd med utläggningar i jonglörsmak (t. ex. hela 254 vers efter v. 785). Vid jämförelse med Diederic van Assenedes nederländska ock Konrad Flecks högtyska öfversättning, bägge oberoende af hvarandra gjorda från franska dikter, visar sig, att den fr. cod. 6987 är en ganska dålig redaktion, uppfyld af lakuner, ändringar ock inskjutningar [1]. Som de nord. bearbetningarna ha åtskilligt gemensamt med hvardera af de nämda fr. redaktionerna, vilja vi med några ord framhålla skilnaden dem imellan [2]. De bägge redaktionerna äro hvar för sig beräknade på en helt olika publik. Den förra, som skrefs för de fina kretsarne, är utmärkt genom en elegant stil, lätt rytm, ock uttryck af mycken förfining. Flores framställes där såsom en vek yngling, knappt skiljd från Blanzeflor genom en högre grad af passion ock glödande känsla. I ren motsats mot denna är den andra redaktionen beräknad på att anslå en obildad publik, som fann sitt nöje i äfventyrliga uppträden, trollerier, envig o. d. ju mera öfverdrifvet, dess bättre. Denna folkpoesi ägde, trots all sin råhet i uttryck ock idéer, dock det stora företrädet framför den ofta tomma ock onaturliga hofpoesien, att dess hjältar voro lefvande ock förstodo att elda sin publik. Äfventyren voro här hufvudsak ock följden blef, att hjältarne framstå i en helt olika dager.

---

[1] Se härom *E. Sommer* Flecks Flore und Blanscheflur 1846. Vorrede. s. IX f.

[2] Jfr Du Méril a. st. ss. xix ff.

Skalden föraktar här skildringen af de bägge barnens idylliska fröjder under yngre år, hvilket i den andra red. upptager ett viktigt rum. Flores framträder här, trots sina 15 år, såsom en verklig krigare, för hvilken ingen, om än så tapper, kan hålla stånd. På sin vandring för att uppsöka den till Babylon sålda Blanzeflor fäller han den ene stridslystne kämpen efter den andra ock till sist friar han sig ock sin till bålet dömda brud från babyloniske emirens vrede ock hämd genom ett envig, hvarunder han fäller Asiens störste kämpe [1]. De nord. versionernas öfverensstämmelse med cod. 1239 i två väsentiga punkter har hittils blifvit förbisedd ock försvagar i hög grad de slutsatser om sv. diktens öfversättning från norska, som gjorts på grund däraf, att både den sv. ock no. versionen utelämnat skildringen af hjältarnes barndom ock slutar med tväkamp. Utom dessa tvänne fr. redaktioner af Floire känner man åtminstone, att en tredje, numera förlorad, funnits, som legat till grund för den af *Konrad Fleck* på schwabisk munart gjorda bearbetning af Flore und Blanscheflur, enligt hans egna ord diktad af Ruprecht d'Orbent, hvilken för öfrigt okände diktare man velat göra till en Robert d'Orléans [2]. Äfven den franska Ivan-dikten föreligger i tvänne något skiljaktiga handskrifter, den vatikanska ock parisi-

---

[1] Om detta envig se den andra red., cod. 1239, vv. 3119—3363. Du Mérils edit. ss. 216—225.

[2] Se E. Sommer, anf. arb. Vorrede s. XI. Stället lyder (vv. 142 ff.) sålunda:

"ez hât Ruopreht von Orbênt
getihtet in welschen
mit rimen ungevelschen" etc.

ska. Den förra, som tillhört den svenska drottn. Kristina, är älst ock 550 vers kortare än den senare [1].

Oaktadt vi sålunda ej äga hopp om en fullständig utredning af närvande fråga, vilja vi dock genom angifvande af de skäl, som af de lärde framhållits, söka belysa densamma.

Två väsentligen skilda läger stå därvid mot hvarandra. Det har redan förut blifvit visadt, att man, stödd på ett tvätydigt yttrande af Fant, antagit, det dr. Eufemia låtit öfversätta ifrågavarande dikter på norsk vers, hvarifrån de senare öfverförts till svenska. Osannolikheten häraf har ock framhållits[2]. Därtill kommer, att man med fog kan fråga, hvartill dessa öfversättningar skulle tjäna, då norska litteraturen med säkerhet redan ägde Ivent-sagan ock möjligen äfven Flóres. [3] Med större skäl har man då, på grund af de onekligen befintliga öfverensstämmelserna mellan de norska sagorna ock de tvänne af Eufemia-visorna, med hvilka en jämförelse är möjlig, velat i dessa visor se direkta öfversättningar af den no. Flóres- ock Ivent-sagan. Att prosaverk vid öfverflyttning till svenska understundom ikläddes versform, därpå har man från 1300-talet ett exempel i Alexanderssagan, som på Bo Jonsson Griphufvuds föranstaltande c. 1380 öfverfördes till sv. vers från den af arkipresbytern Leo gjorda lat. prosabearbet-

---

[1] Om förhållandet mellan dessa bägge handskr. se *Rauch* Die wälische, französische und deutsche Bearb. der Iweinsage. Berlin 1869, s. 19—21.

[2] Sid. 28 f.

[3] Lyngby (anf. st. s. 80), Brandt (anf. st. s. IX) ock Storm (Tidskr. s. 35) antaga, att Flóres-sagan härstammar från Håkon d. gamles tid, således från1200-talet.

ning af detta ämne. Å andra sidan har man, stödjande sig vid de i två af dikterna uttalade vitnesbörd, ansett Eufemia-visorna såsom omedelbara öfversättningar från utländska original.

Den första af dessa förslagsmeningar, den om öfvers. från no. prosasagor, har förfäktats af *Wieselgren*[1], *G. Brynjúlfsson*[2], *DuMéril*[3], *Munch*[4] (de 3 sista antaga, att öfversättaren därjämte användt de utländska originalen till jämförelse), *Brandt*[5], *Kölbing*[6] ock *Söderwall.*[7] De utländska dikternas rätt att anses såsom källa för Eufemia-visorna utan begagnande af de norska sagorna eller andra bearbetningar försvaras, utom af de förr nämda *Schröder* ock *Hammarsköld*, äfven af de svenska utgifvarne *Klemming*, *Stephens* ock *Ahlstrand* samt af *Lyngby*,[8] hvilken sistnämde dock ej bestämdt uttalat, om han tillerkänner de norska prosa-verken någon roll vid öfversättningen.

*G. Storm*,[9] som upptagit de nyerupska traditionerna, står tämligen ensam i sin sträfvan att tillskansa Norge hela dr. Eufemias litterära verksamhet, hvarom han t. o. m. vill finna intyg i dikterna själfva. Sålunda läser han i dessa, att dr. Eufemia lät till no. vers öf-

---

[1] Anf. arb. II, s. 474.
[2] Anf. arb. s. 118.
[3] Anf. arb. ss. lj—lvij.
[4] Anf. arb. s. 410.
[5] Anf. arb. s. XIII.
[6] Anf. arb. s. XXXV f.
[7] Sv. Tidsskrift 1873, s. 239, sign. —e—. Äfven han anser ej osannolikt, att de utländska originalen användts vid sidan.
[8] "Dansk og svensk litteratur og sprog i anden halvdel af det 14:de og i det 15:de årh." i Tidskr. for Filologi 1864, ss. 81—83.
[9] Tidskr. f. Filol. 1874. Se bevisen där.

versätta de redan förut befintliga prosaromanerna Ivent ock Flóres samt ifrån ty. till no. prosa H. Fredrik. Hans bevis för det sista, baseradt på en grundfalsk præmiss, är ungefär följande: Det säges, att dikten är från tyska "giordh til rima", således måste den på ty. varit på prosa (kan det vara genom missförstånd som han förbiser, att i sv. dikten står "annan tiidh gi. t. r., d. v. s. "för 2:dra gången öfversatt till rim"?!); detta var på den tiden omöjligt, alltså innehålla dessa ord en lögn, alltså kan man ej häller tro uppgiften om öfversättning till svensk tunga, alltså måste stått till "norsk" tunga! H. S. B.[1]

Vi vilja nu särskildt undersöka förhållandet med Flores och Ivan hvar för sig.

Hvad som egentligen gifvit styrka åt antagandet, att sv. *Flores*, af hvilken vi äga 4 hdskr., vore en öfversättning från den no. sagan, är den öfverensstämmelse, som på många ställen äger rum mellan de båda nordiska versionerna utan motsvarighet i franska texten samt framför allt det lika slutet i norska sagan ock svenska dikten, i strid mot förhållandet i fr., där tväkampen alldeles saknas. Vi måste dock härvid erinra oss, att intet bevis finnes, det någon af de nu bibehållna fr. redaktionerna är den, som legat till grund för de nordiska öfversättningarne. Om, såsom sannolikt varit fallet, samma redaktion, kanske samma exemplar af franska dikten, på olika tider förelegat den no. och sv. öfversättaren, vore det i sanning underligt, om ej slående öfverensstämmelser dem imellan funnes; snarare skulle dessa kunna användas såsom bevis för beskaffenheten a

[1] Tidskr. f. Filol. 1874, s. 41 f.

den fr. redaktion, som här i Norden funnits. Hvad angår tväkampen i slutet af de bägge nordiska bearbetningarna, så får man akta sig för att på densamma bygga någon bevisning, då, såsom vi förut[1] påpekat, den äfven finnes i den fr. cod. 1239. För öfrigt finns ingenting i afseende på ordalagen, som tyder på, att den svenska episoden är en öfversättning af den no., de visa blott i anläggningen bägge på ett gemensamt original. Då enskilda ord och vändningar äro lika i sv. och no., skulle sådant kunna tjäna till bevis, därest de ej, såsom (på få undantag när) fallet varit med de hittills framdragna exempel, vore uttryck af den alldagligaste beskaffenhet ock betecknande begrepp, som med forntidens inskränkta ordförråd näppeligen kunna uttryckas på mer än ett sätt. Vi vilja lämna några prof härpå, hvarvid vi ofta finna, att den fr. cod. 1239 ger nyckeln till förklaringen af de nordiska texternas öfverensstämmelse. Såsom ett betecknande faktum anför Du Méril,[2] att de nordiska bearbetningarne i afseende på Fenix' hufvudstad (som i fr. ock hos Fleck heter Naples) märkligt öfverensstämma, i det no. har Aples ock sv. cod. A: Apulia, cod. F. Apples. Om man nu ej med Klemming[3] vill antaga, att fr. texten innehållit denna sämre namnform, torde möjligen cod. 6987 ge en förklaring därpå. Så vidt vi funnit, förekommer ordet där blott på ett ställe (v. 119) och då föregånget af

[1] Sid. .51

[2] Anf. arb. sid. lvj. Likheten mellan det sv. Fælis ock no. Felis, fr. Mont felis, som af Du Méril anföres, betyder intet, då bägge öfv. ordagrant återgifvit det fr. ordet. Sv. har (v. 721): "Annan væghin la eet bergh heet Fælis"; no. (sid. 32): "En öðru megin sundsins var fjall eitt, er Felis hét."

[3] Kl. hdskr.

præp. "a". Med den i äldre mskr. vanliga sammanskrifning kunde den sv. och no. öfversättningen oberoende af hvarandra hafva läst "an Aples" (præp. "en" förekommer nämligen äfven under denna form), hvaraf den sv öfversättaren sedan med hjälp af sina geografiska kunskaper gjorde "Apulia" (vv. 6, 59, 1639)[1]. Såsom exempel på ställen, där likheten mellan sv. och no. är "i ögonen fallande" anför Söderwall[2] sv. (v. 3, 4): "foor mz brand, hæria ok ödha sancti Jacobs land", no. (s. 6): "fór til Jakobs lands at brenna ok bæla ok herja á kristna menn." Här har visserligen den af S. framdragna cod. 6987 en helt annan mening, men cod. 1239 visar vägen bättre (vv. 40 ff.): mille chevaliers mena o soi — desore Saint-Jasque au perron — — por derober des pelerins." Storm tyckes taga för afgjordt, att den händelsevis behållne cod. 6987 nödvändigt varit källan för de nordiska bearbetningarna och uppför bland dessas "gjennemgaaende Ligheder", att de bägge i strid mot den förre utelämnat inledningen,[3] men denna tillhör med all säkerhet en af de två jonglörer, Perrot de Nesle ock Jehan Mados, som vi ha att tacka för nämda redaktion.

---

[1] Brandts slutledning (anf. st. s. XII f.) på grund af en läsart i sv. cod. B (den yngste af de sv.), där det heter:
"huru Gyrke munde roo — jwir haffwit a Gammens troo",
som af danske afskrifv. fullkomligt missförståtts, synes förhastad, då man ej vet huru den varit i den ursprungliga öfvers. Det synes oss dock, som om man äfven i dess vanstälda form funne en tämligen ordagrann öfversättn. af fr. originalet (v. 449 f.).

[2] Anf. arb. s. 234 not.

[3] Tidskr. f. Filol. s. 30. Huru Storm på grund af öfverensstämmande uttryck för de vanligaste begrepp (såsom fr. mari, sv. bonda. no. bónda; fr. encainte, sv. olæt, no. ólétta; fr. ci gist, sv. hær ligger, no. hér liggr m. fl.) drager sina lättvunna slutsatser om Flores öfversättning från no., kan man finna anf. arb. ss. 31, 33, 34 m. fl.

Hon finnes ej häller i den andre cod. eller i Flecks dikt. Storms bevis[1] för, att sv. öfversättaren ej ens känt den franska dikten, skulle snarare kunna anses för ett förträffligt bevis på, att den no. texten, där hjältarnes namn få sin förklaring, varit honom okänd. Då den sv. öfversättaren ej förstått meningen af det fr. "por l'honor de la feste", tog han sin tillflykt till en enklare förklaring liksom den nedertyske öfversättaren, som också förklarar namnen af årstiden.[2] Den sammes anmärkning[3], att sv. öfversättaren, om han känt fr. originalet, ej skulle underlåtit att i v. 329 f. som vanligt rimma "Blanzeflur" ock "amur" i st. f. att som nu använda det i hans tycke smaklösa "the dödhin slo ij hæl", har ingen betydelse, då man finner, att han några rader förut (v. 311 f.) användt just detta rim ock därför troligen ej ville trötta därmed. Likaså har han på flere ställen (såsom vv. 337 f., 1600 f.) försakat det, då han haft andra rim att tillgå.

Hvad beträffar de bevis för, att sv. öfversättaren ej känt fr. dikten, som Storm förklarar sig hafva "i Baghaanden", så torde de på grund af sin obetydlighet ej ens behöfva nämnas.

Otvifvelaktigt kvarstå många oupplysta punkter i frågan om förhållandet mellan de tre språkens versioner. Men vid en blick på den gestalt, hvarunder egennamnen presentera sig i dessa,[4] samt den trogna öfverensstämmelsen mellan delar af den sv. ock fr. dikten, hvilka

[1] Anf. st. s. 32.
[2] Jmf. Sommer, anf. arb. s. 286.
[3] Anf. st. s. 33.
[4] Se Du Méril anf. st. s. ljv. — Söderwall anf. st. sid. 235 **).

ofta rad för rad följa hvarandra,[1] kan man ej annat än erkänna den sv. diktens nära sammanhang med den fr.

Om den omständigheten, att sv. ock no. versionerna, såsom Söderwall anmärker, ofta sammanträffa till ock med i uttryckssätt, ehuru fr. intet motsvarande har,[2] måste anses såsom ett afgörande bevis, så nödgas man kanske särskildt i afseende på Flores med Brynjúlfsson, Du Méril, Kölbing m. fl. antaga, att öfversättaren, som arbetade i Norge, jämte franska originalet haft tillgång till no. sagan, i synnerhet som han ej i denna dikt såsom i de tvänne öfriga nämner sin källa.

Vi lämna därmed Flores för att något betrakta förhållandet mellan de särskilda bearbetningarna af Ivan.

Af *Ivan* äga vi tre sv. hdskr. Mindre i afseende på denna dikt än Flores har man antagit ett direkt härstammande från no. sagan. Tack vare Kölbings förträffliga upplaga af Ivent-sagan ock hans genomgående undersökning af de tre språkens versioner[3] har man kommit i tillfälle att inse det nära sammanhang, hvari både den no. Ivent-sagan ock den sv. dikten om Ivan stå till Chrestien de Troyes' bearbetning af detta omtyckta ämne, hvilken otvifvelaktigt, ehuru i en annan redaktion, visar sig vara originalet. Kölbing visar där genom jämförelser i 76 särskilda punkter bl. a., att sv. dikten ofta stämmer närmare med den fr. än med no. sagan. Ehuru han redan i första jämförelsepunkten bygger sitt bevis om den sv. öfvers:s efterbildning af no.

---

[1] T. ex. fr. vv. 1547—66 motsv. sv. vv. 751—74; fr. vv. 2437—60, motsv. sv. 1626—53, m. fl.

[2] Därvid bör dock ej förbises, att sv. dikten stundom närmare ansluter sig till fr. än no., hvarpå Söderwall äfven anför några exempel.

[3] Riddarasögur. Einl. ss. XV—XXXVIII.

sagans början på ett missförstånd af sv. texten, där han förbiser, att v. 19 innebär en relativsats, som godt förklarar hela sammanhanget, äro dock de af honom för öfrigt anförda fakta särdeles talande. Det framgår däraf ock vidare, att sv. dikten stundom stämmer mera med no. sagan än med det nu bibehållna fr. epos, hvilket ju äfven är helt förklarligt, då, såsom Klemming anser afgjordt[1], den af Holland utgifna fr. redaktionen ej är den, som legat till grund för de nord. bearbetningarna, hvilka hvar på sitt håll, ehuru visande på en gemensam urskrift, dock äro gjorda med stor självständighet. Hvad angår de omkring 50 påstådda ordrätta öfverenstämmelser mellan sv. ock no., som af Kölbing framvisats, så finnas med säkerhet ej 10 bland dessa i den sv. dikten, som äro så slående, att de måste anses öfverförda från no. Utrymmet medgifver ej att här närmare bevisa detta[2]. Därjämte ådagalägger Kölbing, att sv. och no. hvar för sig på en mängd ställen stämma med fr., utan att sinsimellan göra det. Så anför K.[3] en episod på omkriug 60 vers, där sv. "Schritt vor

[1] Kl. hdskr. I Hollands uppl. finnas ej namnen Valivan ock Koozar, som bägge förekomma i sv. Ivan. De förut framhållna skiljaktigheterna mellan de nu befintliga hdskr. af fr. Ivan berättiga till antagandet, att äfven den i Norden använda redaktionen på sina ställen företett olikheter.

[2] Ett par exempel kunna vi dock ej underlåta att framhålla: sv. v. 3289 f.: "gudh styrke idher ij dagh swa hære — som iak veet mik saklösa væra"; no. "guð gefi þér svá styrk ok mátt, sem ek veit mik saklausa"; fr. "et dex le pooir vos an doint — Ensi com je de tort n'ai point." — Sv. v. 4822 f.: "herra iwan ock iomfrwn badhe twa — komo tha maklika farande thær"; no. "I því kom Ivent ríðandi ok mærin með hánum"; fr. "Le chevalier au lyeon vit — Et là pucele delez lui." Kan man begära trognare öfversättning? Kölbing lofvar dock (s. XV) "nur die wirklich beweisenden Stellen herauszuheben"!

[3] Anf. st. s. XVI ff.

Schritt", såsom han själf erkänner, följer fr., ehuru no. intet motsvarande äger af hela uppträdet (en väl stark förkortning!). Resultatet af undersökningen blir, att han anser sv. bearbetn. antingen gjord både efter no. sagan ock fr. dikten eller ock sannolikare efter en ursprungligare ock vidlyftigare form af sagan ensam, sådan han på grund af analogier med Flóres- ock Tristram-sagorna anser henne funnits. Det återstår dock att bevisa, det en sådan saga, innehållande allt som nu skiljer de sv. ock no. versionerna, existerat. Äfven i Ivan kan en jämförelse mellan egennamnen[1] visa vägen till urkällan, liksom själfva den sv. formen på Ivan, fr. Yvain, hvilken ej kan ha bildats af no. Ivent, enligt Klemming[2] måste anses "såsom ett afgörande bevis, som från början borde ha förbjudit alla olika meningar." Hvad slutligen beträffar den af Storm[3] misstänkta släktskapen mellan sv. "Fiælskarper" eller, såsom några hdskr. hafva, "Fiælskraper" ock no. "Fialls-harfer"[4], så torde den blott vara skenbar, då hvardera är en öfversättning ock omtydning af jättens namn på fr.: Herpins de la monteigne. Att "fjäll" är ett svenskt ord, vilja kanske norrmännen neka, liksom de söka beröfva oss det i sv. djupt rotade ordet "saga", men vi svara därpå, att dess hemul sträcker sig ända till VGL:s dagar, där det förekommer både i den äldre ock yngre redakt. På en etymologisk tolkning af Fiælskarper ock Fiallsharfer kunna vi ej gifva oss in, den hör ej häl-

[1] Stephens Inl. till Ivan XLVI f.
[2] Kl. hdskr.
[3] Tidskr. s. 36.
[4] Så anföres namnet af Kölbing utan varianter ur de bägge hdskr. af no. sagan, som han användt. Stephens, som blott kände den ena af dessa, synes hafva läst orätt.

ler hit. Godkännes ej den gifna förklaringen, får man väl med Klemming[1] antaga, att sv. öfvers. i brist på bättre öfversättn. lånat namnet ur den no. versionen, som han troligen både läst ock hört vid no. hofvet.

Några fullt bindande bevis för osannfärdigheten af sv. Ivans uppgift om öfvers. från välskt språk torde ej förekomma, ock man bör sålunda med full rätt kunna tro denna liksom de öfriga Eufemia-visornas utsago. Att slutorden skulle inkommit från no. prosasagorna, har intet stöd, tvärtom innehåller Ivent helt andra underrättelser. Ett positift bevis, att åtminstone två af dessa dikter funnits så tidigt som år 1340, är en uppgift i Magnus Niclissons Inventarium öfver Magnus Erikssons lösegendom[2], där bland en mängd böcker med lat. titlar, ehuru ej alla på latin, nämnas "1. Yvan" ock "unum librum de hærtog Frethrik," hvilkas citerande på sv., såsom Ahlstrand, Söderwall m. fl. antaga, tydligen angifver, att de varit skrifna på detta språk ock sannolikt utgöra just de exemplar, som en gång tillhört k. Magni fader, skänkta åt honom af dr. Eufemia.

Vi beklaga, att vi härmed nödgas afstå från en närmare granskning af de på olika grunder hvilande inkast, som gjorts mot antagandet af Eufemia-visornas öfverförande från franska ock tyska dikter, ock sluta med den önskan, att man en gång måtte erhålla de viktiga litterära hjälpmedel, utan hvilka hvarje språklig granskning af ifrågavarande dikter blir fruktlös.

[1] Kl. hdskr.
[2] Nova Acta Soc. Scient. Ups. t. VIII.

